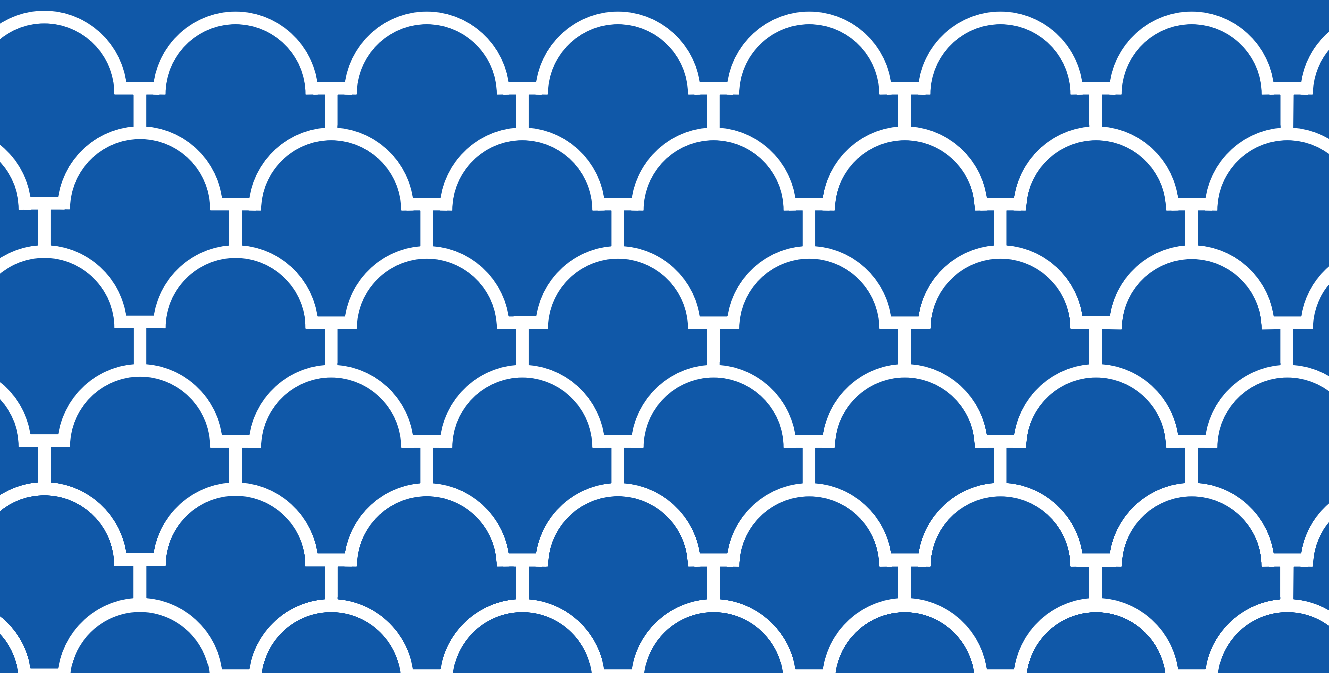

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

Finlands delegation i Europarådet verksamhetsberättelse

2023

B 12/2024 rd

**BERÄTTELSE
FRÅN FINLANDS DELEGATION
I EUROPARÅDET
2023**

HELSINGFORS 2024

ISSN 1235-1879

EUROPARÅDET
Finlands delegation

Till riksdagen

I enlighet med 4 § i lagen av den 28 april 1989 om Finlands delegation i Europarådet överlämnar Finlands delegation i Europarådet vördsamt till riksdagen sin berättelse om den parlamentariska församlingens verksamhet under sessionen 2023.

Helsingfors 7.3.2024

På delegationens vägnar

Kimmo Kiljunen
ordförande

Maria Fagerholm
sekreterare

Innehåll

1. Sammandrag.....	5
2. Finlands delegations verksamhet.....	7
2.1. X mot Finland.....	8
3. Europarådets framtid – toppmötet i Reykjavik.....	10
3.1. Efter toppmötet.....	11
4. Konsekvenserna av kriget i Ukraina – Europarådets arbete för fred.....	12
5. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen.....	14
5.1. Utmaningar för demokratin och rättsstaten	14
5.2. Sexuellt våld och diskriminering.....	15
5.3. Invandrare, flyktingar och papperslösa.....	17
5.4. Miljö.....	18
5.5. Teknik, media och utbildning	18
5.6. Hälsa	20
6. Uppföljning av medlemsåtagandena	21
6.1. Armenien och Azerbajdzjan	21
6.2. Moldavien	22
6.3. Montenegro.....	23
6.4. Turkiet.....	23
6.5. Periodiska rapporter om andra länder	24
7. Förbindelser med tredje länder.....	25
7.1. Demokratipartnerskap.....	25
7.2. Belarus	25
7.3. Kosovo	26
7.4. Situationen i Gaza.....	27
7.5. Ryssland.....	27
BILAGA 1 Finlands delegation i Europarådet fram till 19.4.2023.....	29
BILAGA 2 Finlands delegation i Europarådet från och med 7.9.2023.....	30
BILAGA 3 Delegationens medlemskap i utskotten fram till 19.4.2023	31

BILAGA 4 Delegationens medlemskap i utskotten från och med 7.9.2023	33
BILAGA 5 Beslut av den parlamentariska församlingen i Europarådet 2023	35
BILAGA 6 Europarådets parlamentariska församlings och ständiga utskottets gästtalare år 2023	39
BILAGA 7 Europarådets medlemsstater	40

1. Sammandrag

Europarådet är den äldsta och största människorättsorganisationen i Europa. Europarådets främsta uppgift är att se till att de mänskliga rättigheterna respekteras i dess medlemsstater genom de skyldigheter som fastställs i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, nedan Europakonventionen. I sista hand övervakar Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, nedan Europadomstolen, att detta sker. De mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen har utmanats under de senaste åren, eftersom de lagar som antagits i vissa länder har fört utvecklingen bakåt. Den tekniska utvecklingen, etableringen av sociala medier som människornas primära informationskälla och rädslan till följd av det allmänna säkerhetsläget påverkar människors inställning till de grundläggande fri- och rättigheterna. Därför har den parlamentariska församlingen påmint om att de mänskliga rättigheterna är odelbara. En stats styrka ligger i hur staten behandlar sina medborgare och möjliggör deras frihet att agera, påverka och delta i utvecklingen av samhället.

Rysslands anfallskrig mot Ukraina och den åtföljande uteslutningen av Ryssland från Europarådet utlöste en bredare diskussion om organisationens roll i den nya säkerhetssituationen. Den parlamentariska församlingen ansåg det vara viktigt att ordna ett toppmöte för att stärka Europarådets värderingar och mission i en situation där det pågår ett krig i Europa. Organisationens fjärde toppmöte hölls i huvudstaden Reykjavik i ordförandelandet Island den 16–17 maj 2023. Inför toppmötet ordnade den parlamentariska församlingen ett eget möte där viktiga teman lyftes fram. Toppmötet blev en stor framgång eftersom det befäste statschefernas engagemang i de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessutom undertecknades ett partiellt avtal om upprättande av Ukrainas skaderegister, och en förteckning över demokratiska principer godkändes för första gången.

Priset på ett krig är alltid högre än kostnaderna för att förhindra kriget. Även om försvarsfrågor inte hör till Europarådets ansvarsområde har organisationen under hela sin 74-åriga historia spelat en nyckelroll i att förebygga konflikter på den europeiska kontinenten och bidragit till demokratisk säkerhet. Konsekvenserna av Rysslands anfallskrig i Ukraina och för den europeiska säkerheten i sin helhet stod på den parlamentariska församlingens agenda under berättelseåret. Församlingens stöd för Ukraina är orubbligt. Parlamentarikerna har dessutom betonat Rysslands ansvarsskyldighet för de skador som kriget orsakar. Kriget har också visat att samhällen bör vara rättvisa och basera sig på friheter för att nå fred.

De demokratiska värdena och rättsstatsprincipen har under de senaste åren drabbats av bakslag i flera europeiska länder. Rättsstatsprincipen har en viktig betydelse för tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och den stärker i synnerhet individernas rättsskydd. Under berättelseåret aktualiserades särskilt folkrättens förhållande till den nationella lagstiftningen samt gränsöverskridande förtryck och underrättelseinhämtning som väckt juridiska frågor. Dessutom diskuterades ökad intolerans samt straffrihet för utländska stridande.

Det könsrelaterade våldet har funnits på församlingens agenda redan i årtionden. Den parlamentariska församlingen följer aktivt upp hur medlemsländerna följer Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. I synnerhet sexuellt våld diskuterades under berättelseåret. Kriget i Ukraina har påvisat att sexuellt våld används som krigsredskap även i Europa. Diskriminering och sexuellt våld behandlades särskilt ur utsatta personers och grupper synvinkel.

Situationen för och behandlingen av invandrare och flyktingar har diskuterats i den parlamentariska församlingen i flera år. Flyktingvägen från Ukraina till följd av Rysslands anfallskrig har synliggjort inte bara

människors vilja att hjälpa utan också hur olika människogrupper värderas i olika medlemsstater. Också användningen av invandrare som verktyg för hybridpåverkan togs upp i olika diskussioner. Under berättelseåret granskades invandring och flyktingskap särskilt ur integrationens synvinkel.

Rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö är en nyligen erkänd mänsklig rättighet i det internationella rättssystemet. Den parlamentariska församlingen har framhåvt sambandet mellan en ren miljö och de mänskliga rättigheterna och fortsätter att arbeta för miljötemat i Europarådet. Under året diskuterades de miljökador som orsakas av konflikter och naturkatastrofer som inträffar allt oftare på grund av klimatförändringen samt deras konsekvenser för individernas mänskliga rättigheter.

Den snabba tekniska utvecklingen har förändrat samhällena i stor utsträckning. Tekniken kan å ena sidan stärka tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och å andra sidan möjliggöra även omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. De applikationer som användes under covid-19-pandemin för att spåra kontakter digitalt väckte debatt om hur man ska agera vid eventuella nya pandemier. Diskussionen handlade också om vilken potential dödliga autonoma vapensystem har och hur farliga dessa är samt om hur digitaliseringen inverkar på individernas dagliga liv. Även debatten om artificiell intelligens har fortsatt. Europarådets konvention om artificiell intelligens, som främjats på initiativ av den parlamentariska församlingen, är inne i sista arbetsfasen.

Covid-19-pandemin avslöjade brister i det globala hälsosäkerhetssystemet som bör åtgärdas med tanke på eventuella nya pandemier. Den parlamentariska församlingen uttrycker också sin oro över covid-19-pandemins konsekvenser särskilt för de ungas psykiska hälsa. Dessutom behandlade den parlamentariska församlingen beroendeproblem bland barn samt frågor som gäller sexuella och reproduktiva rättigheter i allmänhet.

Det har skett framsteg i de länder som är föremål för den parlamentariska församlingens granskning, dvs. Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien och Hercegovina, Georgien, Moldavien, Polen, Serbien, Turkiet, Ukraina och Ungern. Men utvecklingen har också gått bakåt i vissa länder. Det mest oroväckande är att största delen av dessa länder har varit föremål för granskning redan i flera decennier. Syftet med granskningen är att stödja icke-medlemsländer så att de kan genomföra medlemskapsförpliktelserna på ett lämpligt sätt. Detta förutsätter dock att granskningsrapporterna är högklassiga och att rapportörerna förbinder sig till sin uppgift.

Medlemskapet i Europarådet begränsas geografiskt och politiskt så att som medlemmar kan godkännas europeiska stater som iakttar organisationens grundläggande värderingar och stöder främjandet av dem. Den parlamentariska församlingen följer dock utvecklingen också i sitt närområde, och genom sitt program för demokratiskt partnerskap strävar den efter att främja demokratiutvecklingen också i sådana partnerländer som inte är medlemmar i Europarådet. Programmet utvärderades 2023. Den parlamentariska församlingen har dessutom förstärkt sitt samarbete med de demokratiska krafterna i Belarus och fört en diskussion om situationen i Mellanöstern. Kosovos ansökan om medlemskap behandlas för närvarande av den parlamentariska församlingens politiska utskott.

Trots de medlemsändringar som riksdagsvalet i Finland medfört har Finlands delegation i Europarådet varit aktiv i den parlamentariska församlingen under ledning av ordförande Kimmo Kiljunen. Kiljunen har arbetat för att stödja de demokratiska krafterna i Belarus och på så sätt gjort det möjligt för deras representanter att formellt delta i den parlamentariska församlingen i Europarådet. Dessutom har medlemmarna i Finlands delegation viktiga förtroende- och rapporteringsuppgifter i Europarådet, vilket gör det möjligt att lyfta fram frågor som är viktiga för Finland i den parlamentariska församlingens arbete. Samarbetet med utrikesministeriet har fungerat bra.

2. Finlands delegations verksamhet

Under berättelseåret skedde det medlemsbyten i Finlands delegation i Europarådet på grund av riksdagsvalet. Den delegation som valdes i början av 2019 års valperiod deltog under ledning av ordförande Kimmo Kiljunen (sd) i verksamheten vid den parlamentariska församlingen i Europarådet fram till sessionen i juni. Eftersom regeringsförhandlingarna drog ut på tiden tillsattes den nya delegationen i plenum den 28 juni 2023, men den konstituerade sig på grund av uppehållet i plenum först den 7 september 2023. Kimmo Kiljunen valdes till ordförande för den nya delegationen och Aura Salla (saml) till vice ordförande.

Trots valet bidrog delegationen aktivt till arbetet i den parlamentariska församlingen under berättelseåret. Ordförande Kiljunen omvaldes vid januarsessionen till förste vice ordförande för den parlamentariska församlingens politiska utskott. Dessutom valdes Mai Kivelä (vänst), ersättare i delegationen, till tredje vice ordförande för jämställdhetsutskottet.

Den parlamentariska församlingens president Tiny Kox besökte Finland den 12–13 januari 2023. Finlands delegation ordnade omfattande program för honom. Programmet omfattade bland annat möten med talman Matti Vanhanen, president Tarja Halonen, utrikesminister Pekka Haavisto, undervisningsminister Li Andersson, ordförande för utrikesutskottet Jussi Halla-Aho och ordförande för Finlands delegation i Nordiska rådet Erkki Tuomioja. Mötet lyfte fram Finlands starka engagemang i Europarådets värderingar. Dessutom diskuterades möjligheten att stärka relationen mellan Europarådet och Nordiska rådet.

I början av januari intervjuade den finländska delegationens ordförande Kiljunen och vice ordförande Anne-Mari Virolainen (saml) sex kandidater till Finlands representant i Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT). I kommittén har Finland en representant vars mandattid är fyra år. Delegationens uppgift är att rekrytera kandidater, intervju dem och göra upp en lista med tre kandidater, av vilka ministerkommittén väljer Finlands representant. Ordförande Kiljunen hördes i juridiska utskottet om Finlands lista vid sessionen i april. I juni valde ministerkommittén Lise-Lotte Carlsson till Finlands representant i CPT. Hennes mandat började den 20 december 2023.

Ukrainas delegation i Europarådet ordnade den 24 februari 2023 ett besök i Kiev, där ordförande Kiljunen deltog. För att uppmärksamma årsdagen för Rysslands anfallskrig ordnades en tillställning i det ukrainska parlamentet Verchovna Rada. Man besökte också Kievs närområden, inklusive Butja.

Delegationsmedlemmen Minna Reijonen utsågs i maj att representera den parlamentariska församlingens social- och hälsovårdsutskott i det parlamentariska nätverket för att främja en hälsosam miljö (Network of Contact Parliamentarians for a Healthy Environment).

Riksdagens talman Jussi Halla-aho deltog den 28 september 2023 i Europarådets talmanskonferens i Dublin. Konferensen som ordnas vartannat år diskuterade konsekvenserna av Rysslands anfallskrig och de nationella parlamentens möjligheter att delta i återuppbyggnaden av Ukraina. Andra teman var utmaningarna för den representativa demokratin och tillgodoseendet av jämställdheten i parlamenten.

NB8-länderna, det vill säga de nordiska och baltiska länderna, möts regelbundet i samband med Europarådets sessioner. Företrädarna för dessa länder utarbetade under berättelseåret ett gemensamt brev till sina regeringar där de ber om extra stöd för att företrädarna för de demokratiska krafterna i Belarus även i fortsättningen ska kunna delta i den parlamentariska församlingens sessioner. Dessutom gjorde NB8-länderna ett gemensamt uttalande om situationen mellan Israel och Gaza, som lästes upp vid den parlamentariska församlingens session under en debatt om denna fråga.

Den 10 oktober 2023 träffade Finlands delegation Kosovos utrikesminister Donika Gërvalla-Schwarz i Strasbourg. Vid mötet behandlades Kosovos ansökan om medlemskap i Europarådet, eskaleringen av situationen i norra Kosovo och Kosovos relation till Serbien.

Ordförande Kiljunen har berett en rapport som stöder demokratiseringsprocessen i Belarus. I politiska utskottet har han mött företrädare för de demokratiska krafterna i landet. Diskussioner fördes i samband med varje session 2023. I oktober hördes för första gången företrädare för den demokratiska oppositionen i Ryssland i politiska utskottet. Finlands delegation ordnade ett eget möte med oppositionsdelegationen där man dryftade metoder för att stödja oppositionens demokratiska mål.

Den parlamentariska församlingen utsåg Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter vid sessionen i januari 2024. Finlands delegation i Europarådet träffade kandidaterna Michael O'Flaherty (Irland) och Manfred Nowak (Österrike) i samband med sessionen i oktober i Strasbourg samt Meglena Kuneva (Bulgarien) genom distanskontakt vid delegationens möte den 13 december 2023. Finland hade fem röster i valet.

Till medlemmar i en ad hoc-grupp som funderar på situationen för ukrainska barn (Ad Hoc Committee for the Children of Ukraine), som inrättades vid sessionen i oktober, valdes i november Pauli Aalto-Setälä (saml) och Anna-Kristiina Mikkonen (sd), båda ersättare i delegationen. Mikkonen deltog i ad hoc-gruppens första möte i Paris den 15 december 2023, där man dryftade hur barnen i Ukraina rent konkret kunde skyddas.

Pauli Aalto-Setälä, ersättare i delegationen, deltog i församlingens delegation som övervakade det förtida parlamentsvalet i Serbien den 14–18 december 2023. En av den parlamentariska församlingens uppgifter är att övervaka val i de länder som är under granskning. Den parlamentariska församlingens observationsdelegation var en del av en mer omfattande valobservation som genomfördes tillsammans med OSSE:s ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights), OSSE:s parlamentariska församling och Europaparlamentet.

Finlands delegation har fortsatt sitt nära samarbete med Finlands ständiga representant i Europarådet Nina Nordström och hennes efterträdare Sini Paukkunen-Mykkänen. I synnerhet har man samarbetat kring ett mål i Europadomstolen som handlar om Finland, X mot Finland.

2.1. X mot Finland

Finlands delegation i Europarådet fick i samband med aprilsessionen ytterligare information om rättsfallet X mot Finland. Europadomstolen konstaterade 2012 att Finland brutit mot Europakonventionen i ett fall som gällde vård oberoende av patientens vilja samt tvångsmedicinering. Europadomstolen konstaterar i sitt avgörande att det i Finlands lagstiftning inte finns effektiva sätt att söka ändring i fall av tvångsmedicinering. Därför behövdes det ny lagstiftning för att verkställa avgörandet. I Europarådet har ministerkommittén, som följer upp verkställigheten av Europadomstolens domar, begärt ytterligare utredningar av Finland om läget i fråga om verkställigheten av fallet X mot Finland. Efter att verkställigheten av domen hade dragit ut på tiden i nio år ställde ministerkommittén fallet under effektiviserad övervakning i december 2021 och behandlade det på nytt i mars 2023. Man beslutade att ta upp fallet på nytt i mars 2024, då Finland skulle ges en interimistisk resolution (interim resolution) om verkställigheten av domen inte hade framskridit. En interimistisk resolution vore en exceptionell och allvarlig anmärkning till Finland om en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Finlands delegation i Europarådet ansåg att situationen var allvarlig och ordnade den 5 maj 2023 ett hörande på distans om ämnet. I hörandet deltog utöver ordförande Kiljunen också medlem Tarja Filatov

(sd), ersättare Inka Hopsu (gröna) samt Anu Välimäki från utrikesministeriet och Kirsi Ruuhonen från social- och hälsovårdsministeriet. Också Leena Leikas från Människorättscentret och riksdagens biträdande justitieombudsman Majja Sakslin deltog. Vid diskussionerna konstaterades det att delegationen skulle sända regeringssonderaren Petteri Orpo ett brev med begäran om att det nya regeringsprogrammet skulle beakta de behov av lagstiftningsändringar som förutsätts av fallet X mot Finland. Brevet sändes den 10 maj 2023. Finlands regering lämnade i september 2023 en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen och lagen om förvaltningsdomstolarna i syfte att förbättra rättsskyddet vid tvångsmedicinering. Ändringarna träder i kraft den 1 april 2024.

3. Europarådets framtid – toppmötet i Reykjavik

Rysslands anfallskrig mot Ukraina och den åtföljande uteslutningen av Ryssland från Europarådet utlöste en bredare diskussion om organisationens roll i den nya säkerhetssituationen. Efter att anfallskriget hade börjat lyfte den parlamentariska församlingen fram behovet att ordna ett toppmöte som skulle göra det möjligt att stärka Europarådets värderingar och mission i en situation där det pågår ett krig i Europa. Ministerkommittén beslutade vid sitt möte den 7 november 2022 att toppmötet ska hållas den 16–17 maj 2023 i huvudstaden Reykjavik i ordförandelandet Island. Den parlamentariska församlingen hade ingen egentlig roll vid själva toppmötet, men den deltog i förberedelserna genom att lyfta fram viktiga teman.

Den parlamentariska församlingens politiska utskott hade redan hållit på med att utarbeta rapporten *The Reykjavik Summit of the Council of Europe: United around values in the face of extraordinary challenges* (dok. 15681) som antogs vid januarisessionen 2023. Där konstateras det att fjärde toppmötet ordnas i en ny säkerhetssituation och att det därför kommer att vara ett utmärkt tillfälle att erinra om att det är respekten för de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen som kommer att bidra till fred och stabilitet. Även om kriget antagligen kommer att stå i centrum för diskussionerna erbjuder toppmötet också en möjlighet att blicka framåt och lyfta fram nya teman, såsom miljö rättigheter och klimatförändringens konsekvenser för tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna. Detta skulle avsevärt förbättra organisationens relevans.

Rapporten innehåller rekommendation 2245 (2023) till ministerkommittén där man välkomnar beslutet att hålla ett toppmöte. Rekommendationen lyfter fram de bredare konsekvenserna av Rysslands anfallskrig i Europa, såsom inflationen och den efterföljande recessionen. Dessa kan bidra till att undergräva medborgarnas tro på demokrati och demokratiska strukturer. Den parlamentariska församlingen hoppas därför att toppmötet kommer att anta en framåtblickande agenda där medborgarnas oro, intressen och förväntningar på organisationen står i fokus. Församlingen uppmanar statscheferna att visa solidaritet med Ukraina och orubbligt stöd för suveränitet och territoriell integritet. Samtidigt måste Rysslands anfallskrig i Ukraina fördömas som en allvarlig kränkning av internationell rätt. Den parlamentariska församlingen efterlyser dessutom åtgärder för att ställa Ryssland till svars för sina åtgärder. Också stärkandet av systemet för de mänskliga rättigheterna och Europadomstolen samt bättre beaktande av miljöfrågorna lyftes fram. För att uppnå dessa mål efterlystes en ökning av Europarådets budget.

Toppmötet hölls på statschefsnivå, men den parlamentariska församlingens president Tiny Kox (Nederländerna, UEL) ville också lyfta fram den parlamentariska aspekten. Därför sammankallade han ständiga utskottet till ett extra möte dagen före toppmötet i Reykjavik, den 15 maj 2023. Ordföranden för Finlands delegation Kimmo Kiljunen deltog i mötet. Ständiga utskottets möte inleddes vid universitetet i Reykjavik med ett öppet diskussionsmöte om demokratins framtid. I mötet deltog också Islands statsminister Katrín Jakobsdóttir. Diskussionen avslutades med en presentation av ett nytt pris som finansieras av isländska staten, Vigdís Prize for Women's Empowerment. Priset på 60 000 euro tilldelas i fortsättningen årligen i den parlamentariska församlingen en person som har gjort ett synligt och verkingsfullt arbete för att främja jämställdheten.

Ständiga utskottets ordinarie möte öppnades av Birgir Ármannsson, talman för det isländska parlamentet. Det första anförandet hölls av ukrainska parlamentets talman Ruslan Stefantsjuk, som deltog i mötet på distans. Efter anförandena fördes två paneldebatter, varav den första handlade om Europarådets roll som nyckelspelare i den multilaterala arkitekturen. Den andra paneldebatten handlade om organisationens roll som föregångare när det gäller mänskliga rättigheter och utveckling av dem. Debatten avslutades med ett anförande av Svjatlana Tsichanouskaja, företrädare för Belarus demokratiska krafter. Kiljunen lyfte i sitt anförande fram multilateralismens betydelse för en liten medlemsstat.

Europarådets fjärde toppmöte var en framgång där statscheferna från nästan alla 46 medlemsländer deltog. Finland representerades av republikens president Sauli Niinistö. Toppmötet lyckades fästa uppmärksamhet vid Europarådets kärnfunktioner och roll i den nya säkerhetssituationen. I deklarationen (Reykjavík declaration) upprepas medlemsstaternas engagemang i organisationens värderingar, alltså de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen. Dessutom uttrycker deklarationen ett starkt stöd för Ukraina. På öppningsdagen för toppmötet öppnades ett avtal om upprättande av Ukrainas skaderegister för undertecknande, och det undertecknades genast av 41 medlemsländer samt av EU, Kanada, USA och Japan. Reykjavíkdeklarationen innehåller också bilagor om Ukrainas skaderegister, ukrainska barn, demokratiprincipen och miljön samt om stödet till Europakonventionen, Europadomstolen och verkställigheten av dess domar.

3.1. Efter toppmötet

Den parlamentariska församlingens ständiga utskott som sammanträdde i Riga den 26 maj 2023 godkände en egen deklaration där man lovar att omvandla innehållet i Reykjavíkdeklarationen till konkreta åtgärder. I den uttrycks församlingens starka stöd för skaderegistret och påminns om Rysslands ansvarsskyldighet. Församlingen förbinder sig att för sin del främja organisationens värderingar och följa verkställigheten av Europadomstolens domar. En positiv demokratiutveckling främjas genom samarbete med medlemsstaterna och genom att ta itu med strukturella problem. Församlingen framhäver dessutom sin tro på att rätten till en trygg och ren miljö är en mänsklig rättighet som bör tas in i nationell och internationell rätt. Även konsekvenserna av ny teknik för de mänskliga rättigheterna förtjänar uppmärksamhet och ansträngningar. Genomförandet av Reykjavíkdeklarationen kräver tillräckliga resurser och ministerkommittén beslutade i slutet av året att övergå från en nolltillväxtbudget till en reell tillväxtbudget, vilket kommer att göra det möjligt att vidta de åtgärder som toppmötet kräver, särskilt vid Europadomstolen.

Ett av de viktigaste resultaten av toppmötet var statschefernas starka stöd för systemet med Europadomstolen. Den tilldelade tilläggsfinansieringen gör det möjligt för Europadomstolen att åtgärda ärendebalansen. År 2023 uppgick antalet klagomål till 68 450, varav över 10 000 gällde tvister mellan länder, i synnerhet Armenien–Azerbajdzjan, Ukraina–Ryssland och Georgien–Ryssland. En annan stor helhet utgörs av upprepade fall. De flesta fall berör fyra länder: Turkiet (34,2 %), Ryssland (18,2 %), Ukraina (12,8 %) och Rumänien (6,1 %). Ryssland är inte längre part i Europakonventionen och har ingen egen domare i Europadomstolen, men det finns fortfarande ryska jurister som behandlar fallen.

Europadomstolens främsta uppgift är att ge enskilda personer möjlighet att klaga över medlemsstaternas åtgärder som strider mot Europakonventionen. Under de senaste åren har också de mellanstatliga klagomålen ökat. Det innebär att en medlemsstat överklagar en annan stats agerande till Europadomstolen. För närvarande är antalet anhängiga mellanstatliga klagomål 18, varav det nyaste är Irlands mellanstatliga klagomål mot Förenade kungariket.

I rapporten *Implementation of judgments of the European Court of Human Rights* (dok. 15740) konstateras det att trovärdigheten i det europeiska människorättssystemet i stor utsträckning beror på hur Europadomstolens domar verkställs i medlemsländerna. Ministerkommittén ansvarar för uppföljningen av verkställigheten, men den parlamentariska församlingen följer utvecklingen. Den föregående rapporten godkändes 2021. I resolution 2434 (2023) konstateras att antalet mål vid Europadomstolen har ökat på två år. Det är en oroväckande trend. Antalet avgöranden som inte verkställts är högst i Ukraina, Rumänien, Turkiet, Azerbajdzjan och Ungern. En del av avgörandena har väntat mer än tio år på verkställighet. De gäller strukturella och komplexa problem. Oftast beror långsamheten på att det saknas politisk vilja. I rekommendation 2252 (2023) uppmanar den parlamentariska församlingen ministerkommittén att utveckla sin egen uppföljningspraxis och samarbeta med de nationella människorättsinstitutionerna. Man måste också ta itu med de nationella mekanismerna för verkställighet. Parlamenten skulle kunna spela en större roll i övervakningen. Också den parlamentariska församlingen kunde effektivisera sin tillsynspraxis.

4. Konsekvenserna av kriget i Ukraina – Europarådets arbete för fred

Priset på ett krig är alltid högre än kostnaderna för att förhindra kriget. Även om försvarsfrågor inte hör till Europarådets ansvarsområde har organisationen under hela sin 74-åriga historia spelat en nyckelroll i att förebygga konflikter på den europeiska kontinenten och bidragit till demokratisk säkerhet. I synnerhet Rysslands anfallskrig mot Ukraina har lyft fram den fredstanke som ligger till grund för inrättandet av Europarådet samt de mänskliga rättigheternas, demokratins och rättsstatens betydelse för att upprätthålla stabila samhällen. Under året fortsatte den parlamentariska församlingen att dryfta konsekvenserna av Rysslands anfallskrig och att stödja Ukraina.

Europarådets och dess parlamentariska församlings roll i att förebygga konflikter och främja fred granskas närmare i rapporten *The role of the Council of Europe in preventing conflicts, restoring credibility of international institutions and promoting global peace* (dok. 15821). I rapporten konstateras att säkerhet är ett vidare begrepp än försvar och att säkerheten bygger på grundläggande värderingar. Därför måste den parlamentariska församlingen bidra till en reform av den globala säkerhetsarkitekturen. Också parlamentarisk diplomati bör utnyttjas mer eftersom slutresultatet har en direkt inverkan på medlemsländernas demokratiska säkerhet. I resolution 2515 (2023) uppmanas medlemsländerna att på nytt förbinda sig till Europarådets grundläggande värderingar och försvara dessa värden i sin egen verksamhet. Den parlamentariska församlingen uppmanar organisationen att utarbeta ett program för att trygga den demokratiska säkerheten. I rekommendation 2259 (2023) påminns ministerkommittén om att Rysslands angrepp på Ukraina visar att de värden som organisationen driver och påverkan genom dem inte räcker till för att garantera säkerheten. Därför behöver Europarådet en gemensam demokratisk säkerhetspolitik vars kärna består av proaktiva och förtroendeskapande åtgärder.

Konsekvenserna av Rysslands anfallskrig togs upp vid varje session i den parlamentariska församlingen 2023. Konsekvenserna av kriget i Ukraina har bedömts ur ett politiskt, juridiskt och människorättsligt perspektiv. I rapporten *Legal and human rights aspects of the Russian Federation's aggression against Ukraine* (dok. 15689), som låg till grund för en brådskande debatt, granskas definitionerna av aggressionsbrott och krigsförbrytelse och övervägs metoder för att förhindra straffrihet. Rysslands och Belarus agerande i Ukraina uppfyller Internationella brottmålsdomstolens (ICC) definition av aggressionsbrott. Eftersom dessa länder inte har anslutit sig till ICC har domstolen inte behörighet att pröva ärendet. I resolution 2482 (2023) konstateras att den parlamentariska församlingen därför bör spela en viktig roll när det gäller att främja inrättandet av en särskild brottmålsdomstol för kriget i Ukraina. Eftersom det tar tid att inrätta en domstol uppmanas medlemsländerna att ta i bruk alla de medel som står till buds för att bestraffa dem som har med kriget att göra. Dessutom föreslås det att skaderegistret ska kompletteras med en kompensationsmekanism.

Vid sessionen i juni behandlades rapporten *Political consequences of the Russian Federation's war of aggression against Ukraine* (dok. 15797). I rapporten fördöms Rysslands åtgärder i Ukraina kraftigt som oförenliga med internationell rätt. Själva anfallskriget har allvarliga geopolitiska, rättsliga, mänskliga och humanitära konsekvenser. Kriget har en massiv inverkan på miljön och ekonomin. Ukraina, som försvarar sin frihet och territoriella integritet, skyddar Europarådets och FN:s grundläggande principer. Rysslands agerande för att försvaga OSSE och hoten om att använda kärnvapen vittnar om landets totala likgiltighet för internationella konventioner. I resolution 2506 (2023) riktar den parlamentariska församlingen ett tack till toppmötet i Reykjavik för dess starka budskap för Ukraina och tackar de länder som redan har anslutit sig till det partiella avtalet om inrättandet av ett skaderegister. Det vore viktigt att få registret i bruk så snart som möjligt. För att stärka den demokratiska säkerheten bör Europarådet öka dialogen med de länder där Ryssland har stort inflytande. Man bör sträva efter att förhindra alla former av kringgående av sanktioner.

Vid samma session behandlades också rapporten *War of aggression against Ukraine – Participation of Russian and Belarusian athletes in the Paris 2024 Olympics and Paralympics?* (dok. 15795). I rapporten hänvisas till idrottens sociala och ekonomiska inflytande. Därför bör idrotten ta sitt ansvar i en situation där en av världens stormakter inte fullgör sina folkrättsliga förpliktelser. Den parlamentariska församlingen anser i resolution 2507 (2023) att Internationella olympiska kommitténs (IOK) åtgärder mot ryska och belarusiska idrottare är otillräckliga. Erfarenheterna från tidigare olympiska spel visar att Ryssland vid behov är berett att bryta den olympiska vapenvilan. Församlingen uppmanar därför de nationella medlemmarna i Internationella olympiska kommittén och dess nationella underorganisationer att motsätta sig IOK:s beslut att tillåta ryska och belarusiska idrottare att tävla under neutral flagg vid OS i Paris. IOK ombeds att återgå till sitt beslut från 2022, enligt vilket idrottare från dessa länder inte får delta i stora idrottsevenemang så länge som kriget pågår.

Vid sessionen i oktober fördes en brådskande debatt om temat *Ensuring a just peace in Ukraina and lasting security in Europe* (dok. 15842). I den rapport som utgjorde underlag för debatten fördöms Rysslands agerande igen och den parlamentariska församlingen visar sitt orubbliga stöd för Ukraina. Europarådet inrättades efter andra världskriget som ett fredsprojekt vars uppgift var att främja fred genom rättvisa och internationellt samarbete. Under kriget är det viktigt att alla medlemsländer i Europarådet förbinder sig till dessa värden. I resolution 2516 (2023) påminns det om att det inte kommer att vara tryggt i Europa på lång sikt om det inte blir en permanent och rättvis fred i Ukraina. Därför är det viktigt att medlemsländerna förblir enade och fortsätter att stödja Ukraina. Den parlamentariska församlingen stöder Ukrainas president Zelenskyjs övergripande fredsprogram (Peace formula). Dessutom påpekar församlingen att en varaktig fred också förutsätter att Ryssland ställs till svars för sina brott. Instrumentalisering av invandrare, tvångsförflyttning och tvångsrussifiering av ukrainska barn, skrotning av energiinfrastruktur och miljöförstöring är bara några av de brott som Ryssland begått i Ukraina. Nästa steg i skaderegistret är därför en kompensationsmekanism som gör det möjligt för krigsoffer att få ersättning för de skador som beror på kriget. Den parlamentariska församlingen erkänner också att holodomor var ett folkmord och uppmanar alla parlament i Europarådets medlemsländer att göra det samma.

5. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen

Europarådet är den äldsta och största människorättsorganisationen i Europa. Dess främsta uppgift är att se till att de mänskliga rättigheterna respekteras i dess medlemsstater genom de skyldigheter som fastställs i Europakonventionen. I sista hand övervakar Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna att detta sker. De mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen har utmanats under de senaste åren, eftersom de lagar som antagits i vissa länder har fört utvecklingen bakåt. Också den tekniska utvecklingen, etableringen av sociala medier som en primär informationskälla för människorna samt rädslan för det allmänna säkerhetsläget har inverkat på hur människorna förhåller sig till de grundläggande fri- och rättigheterna. Därför har den parlamentariska församlingen påmint om att de mänskliga rättigheterna är odelbara. En stats styrka ligger i hur den behandlar sina medborgare och möjliggör deras frihet att agera, påverka och delta i utvecklingen av samhället.

5.1. Utmaningar för demokratin och rättsstaten

De demokratiska värdena och rättsstatsprincipen har under de senaste åren drabbats av bakslag i flera europeiska länder. Rättsstatsprincipen har en viktig betydelse för tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och den stärker i synnerhet individernas rättsskydd. Under berättelseåret aktualiserades särskilt folkrättens förhållande till den nationella lagstiftningen samt gränsöverskridande förtryck och underrättelseinhämtning som väckt juridiska frågor. Dessutom diskuterades ökad intolerans samt straffrihet för utländska stridande.

Rapporten *European Convention on Human Rights and national constitutions* (dok. 15741) dryftar olika sätt att minska motsättningarna mellan medlemsländernas grundlagar och Europakonventionen. Frågan om staternas suveränitet aktualiseras ofta när internationell rätt kräver ändringar i den nationella jurisdiktionen eller lagtolkningen. I resolution 2491 (2023) förutsätter den parlamentariska församlingen att medlemsländerna verkställer Europadomstolens domar, integrerar Europakonventionen i den nationella rättssystemet och förebygger nya konflikter mellan grundlagarna och Europakonventionen.

Människorättsstrukturerna utmanas för närvarande också i sådana medlemsländer som av tradition är starka demokratier. Den parlamentariska församlingen behandlar i sin rapport *Reform of the UK's human rights legislation: consequences for domestic and European human rights protection* (dok. 15782) Storbritanniens nya lagförslag Bill of Rights. När den träder i kraft kan den strida mot flera av Förenade kungarikets internationella åtaganden, inklusive Europakonventionen. Dessutom kan den nya brittiska lagstiftningen om mänskliga rättigheter påverka långfredagsavtalet som garanterar stabiliteten i Nordirland. I resolution 2505 (2023) kräver församlingen att Storbritanniens regering och parlament ser till att rättsstatsprincipen, de mänskliga rättigheterna och landets internationella förpliktelser respekteras.

Gränsöverskridande förtryck (transnational repression) är ett allvarligt brott mot individens mänskliga rättigheter. Enligt rapporten *Transnational repression as a growing threat to the rule of law and human rights* (dok. 15787) behövs det en rättslig definition och juridiska principer för att bekämpa fenomenet. I stället för reaktiva åtgärder behövs det en proaktiv och systematisk strategi från medlemsländernas sida. Problemet gäller särskilt de länder som granskas i rapporten, såsom Turkiet, Azerbajdzjan, Belarus och Ryssland (som inte har varit medlem i Europarådet efter den 15 mars 2022). Resolution 2509 (2023) förutsätter av medlemsländerna bland annat att fall av gränsöverskridande förtryck utreds, att de misstänkta gärningsmännen åtalas och att det skapas mekanismer för att upptäcka och rapportera om gränsöverskridande förtryck. I rekommendation 2257 (2023) uppmanas ministerkommittén att ta fram en rekommendation om åtgärder mot gränsöverskridande förtryck som också ska innehålla en definition av fenomenet.

I rapporten *Pegasus and similar spyware and secret state surveillance* (dok. 15825) konstateras det att olika undersökningsrapporter sedan 2021 har avslöjat att flera regeringar i Europarådets medlemsstater har skaffat och använt spionprogrammet Pegasus. Den parlamentariska församlingen bör fördöma statliga myndigheters användning av spionprogram för politiska syften. Användningen kränker respekten för privatlivet och andra rättigheter som garanteras genom Europakonventionen. I resolution 2513 (2023) konstateras det bland annat att användningen av spionprogram i stil med Pegasus ska begränsas till exceptionella situationer som en sista utväg i samband med verkliga och allvarliga hot mot den nationella säkerheten eller särskilda och definierade allvarliga brott. Dessutom bör man överväga en konvention om förvärv och användning av spionprogram. I rekommendation 2258 (2023) föreslår församlingen för ministerkommittén att anta en rekommendation om spionprogram där man slår fast vad som är tillåten användning av spionprogram och övervakningsmekanismerna för den.

Högerextremistiskt våld har ökat under de senaste åren i form av främlingsfientlighet, rasism och annan intolerans. I rapporten *The challenge of far-right ideology to democracy and human rights in Europe* (dok. 15826) analyseras dessa hot och deras inverkan på de mänskliga rättigheterna, de demokratiska institutionerna och pluralistiska och inkluderande samhällen. I resolution 2511 (2023) uppmanar den parlamentariska församlingen medlemsländerna att stärka sin lagstiftning för att bekämpa högerextremism, såsom hatretorik, våldsam extremism och diskriminering. Samtidigt bör skyddet av utsatta personer stärkas och utbildningen och mediekompetensen främjas.

I rapporten *Addressing the issue of Daesh foreign fighters and their families returning from Syria and other countries to the member States of the Council of Europe* (dok. 15591) granskas hur medlemsländerna, inklusive Finland, ingriper i straffriheten för utländska stridande som återvänt från Syrien och andra länder. Enligt rapporten kan mord i IS namn jämföras med folkmord, och gärningsmännen, inklusive utländska stridande, bör ställas inför rätta. I Finland kan utländska stridande fråntas sitt medborgarskap (vilket inte har gjorts), men de repatrieras inte. De som återvänder frivilligt får rehabilitering. Åtal väcks ändå sällan. I resolution 2475 (2023) efterlyses inrättande av en internationell specialdomstol och att medlemsländerna väcker åtal mot utländska stridande i IS. I rekommendation 2244 (2023) uppmanar den parlamentariska församlingen ministerkommittén att utarbeta en rekommendation om bekämpning av radikalisering bland utländska stridande och om avradikalisering och återanpassning av dem till samhället. Dessutom bör ministerkommittén uppmantra medlemsländerna att delta i inrättandet av en internationell domstol för rättegångar mot IS-stridande.

Handels- och investeringsavtal är effektiva instrument för samhällsutvecklingen. I rapporten *Safeguarding democracy, rights and the environment in international trade* (dok. 15739) konstateras det att handelspolitiken därför bör anpassas så att den innehåller heltäckande bestämmelser om hållbar utveckling och skydd av de grundläggande fri- och rättigheterna. Det behövs också kraftfulla genomförandemekanismer för bestämmelserna. Rapporten stöder inrättandet av en multilateral investeringsdomstol i anslutning till FN och en reform av Världshandelsorganisationen WTO:s tvistlösningsmekanism. I resolution 2496 (2023) uppmanas medlemsländerna att se över de befintliga handels- och investeringsavtalen och genomföra internationella klimatkonventioner och mål för hållbar utveckling på ett ambitiöst sätt. I rekommendation 2254 (2023) uppmanar den parlamentariska församlingen ministerkommittén att se till att de nya handels- och investeringsavtalen innehåller bestämmelser om hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. Befintliga avtal måste uppdateras till att omfatta dessa bestämmelser.

5.2. Sexuellt våld och diskriminering

Det könsrelaterade våldet har funnits på den parlamentariska församlingens agenda redan i årtionden. Den parlamentariska församlingen följer aktivt hur medlemsländerna iakttar Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. I diskussionerna under

berättelseåret aktualiserades ett fenomen som väckt mycket debatt också i Finland, sexuellt våld. Sexuellt våld används som krigsredskap även i Europa eftersom det pågår ett krig i Ukraina. Diskriminering och sexuellt våld behandlades särskilt ur utsatta personers och gruppers synvinkel.

Istanbulkonventionen om avskaffande av våld mot kvinnor och flickor har ratificerats av 37 medlemsländer och undertecknats av 8 medlemsländer. Anti-gender-rörelsen som har förstärkts i världen och de förämringar av kvinnors rättigheter som gjorts i vissa medlemsländer visar att det ofta finns brister i genomförandet av konventionen. Det konstateras i rapporten *The Istanbul Convention: progress and challenges* (dok. 15673) att missförstånd i anslutning till Istanbulkonventionen bör bekämpas. Dessutom måste Istanbulkonventionens fördelar för samhället lyftas fram starkare. Turkiets utträde ur konventionen var ett steg i fel riktning. Den parlamentariska församlingen anser dock att Ukrainas anslutning till Istanbulkonventionen är ett viktigt bevis på konventionens viktiga roll i Europarådets avtalssystem. I resolution 2479 (2023) förutsätter församlingen att medlemsländerna fullt ut genomför Istanbulkonventionen och rapporterar om det. I rekommendation 2247 (2023) uppmanas ministerkommittén att främja ratificeringen av Istanbulkonventionen och stödja åtgärder mot våld mot kvinnor.

Sexuellt våld identifieras nuförtiden även som ett fenomen som förekommer i konflikter och som kan förhindras. I rapporten *Conflict-related sexual violence* (dok. 15677) uppmanas medlemsstaterna att arbeta för att förebygga sexuellt våld både under fredstid och i konfliktsituationer. I resolution 2476 (2023) kräver den parlamentariska församlingen att medlemsländerna förebygger sexuellt våld såväl under fredstid som under konflikter, stöder offren med beaktande av deras individuella behov och säkerställer att offren för våld i konflikter har livslång tillgång till stöd, ersättning och rehabilitering.

Trots att kampen mot könsrelaterat våld historiskt sett har letts av kvinnor och kvinnoorganisationer, har män och pojkar enligt rapporten *The role and responsibility of men and boys in stopping gender-based violence against women and girls* (dok. 15678) ofta de bästa möjligheterna att involvera andra män i att aktivt bekämpa könsrelaterat våld och föregå med gott exempel för kommande generationer. Resolution 2480 (2023) uppmanar medlemsländerna att utarbeta handlingsplaner för att förebygga könsrelaterat våld, öka männens och pojkarnas kunskaper om deras ansvar för att bekämpa våld och utbilda dem som arbetar med ämnet, såsom poliser och hälso- och sjukvårdspersonal, för att förebygga könsrelaterat våld.

Äktenskaplig fångenskap är ett okänt fenomen, men det uppskattas beröra tiotusentals människor per år, oftast kvinnor. I rapporten *Finding solutions for marital captivity* (dok. 15679) uppmanas medlemsländerna att öka medvetenheten om fenomenet och utveckla lösningar för att förhindra äktenskaplig fångenskap. I resolution 2481 (2023) uppmanas medlemsländerna att stärka lagstiftningen och genomförandet av den för att förhindra äktenskaplig fångenskap och se till att offren skyddas effektivt.

Kvinnor med funktionsnedsättning är ofta osynliga i samhället och är därför särskilt utsatta för våld och diskriminering. De är också ofta ekonomiskt och socialt beroende av andra, vilket gör deras situation särskilt sårbar. I rapporten *Preventing and combating violence against women with disabilities* (dok. 15828) betonas bland annat att personer med funktionsnedsättning ska inkluderas från och med unga år, att strukturer och information ska finnas tillgängliga, att institutionsboendet ska avvecklas och att prioriteringarna för ett självständigt liv ska stödjas för att förebygga våld. I resolution 2514 (2023) konstateras det att personer med funktionsnedsättning ska betraktas som individer som deltar i samhället och att deras rättigheter ska tryggas. Personalen inom hälso- och sjukvården och socialvården bör få mer utbildning om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, och oberoende organ bör inspektera anstalter för personer med funktionsnedsättning oftare. Dessutom bör man satsa på inkludering och erbjuda stödåtgärder till våldsoffer.

Också likabehandling och anti-diskriminering diskuterades i den parlamentariska församlingen under året. I rapporten *Institutional racism of law enforcement authorities against Roma and Travellers* (dok. 15856) konstateras att institutionell rasism och polisvåld, omänsklig och förnedrande behandling, tortyr och överdriven användning av maktmedel mot romer och resandefolk fortfarande är för vanligt i Europa. Utöver våld utsätts romerna och resandefolket också för etnisk profilering, diskriminering och provokation, och de är ofta marginaliserade i samhället. I resolution 2523 (2023) uppmanas medlemsländerna att se till att lagstiftningen innehåller förbud mot hatbrott mot och diskriminering av romer och resandefolk.

5.3. Invandrare, flyktingar och papperslösa

Situationen för och behandlingen av invandrare och flyktingar har diskuterats i den parlamentariska församlingen i flera år. Flyktingvågen från Ukraina till följd av Rysslands anfallskrig har synliggjort människors vilja att hjälpa men också hur olika människogrupper värderas i olika medlemsstater. Också användningen av invandrare som verktyg för hybridpåverkan togs upp i olika diskussioner. Under berättelseåret granskades invandring och flyktingskap särskilt ur integrationens synvinkel.

Enligt rapporten *Europeisk solidaritet in the context of asylum and international protection* (dok. 15718) har det sedan andra världskriget i Europa inte funnits så här många asylsökande och människor som har varit tvungna att lämna sina hemtrakter. Det beror i synnerhet på Rysslands anfallskrig mot Ukraina. I resolution 2487 (2023) efterlyser den parlamentariska församlingen solidaritet av medlemsländerna med ukrainska asylsökande och andra människor som flyr undan krig, konflikter, förföljelse och kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Den parlamentariska församlingen uppmanar flera internationella organisationer att ge stöd och hjälp till personer som kommer till medlemsländerna. I rekommendation 2248 (2023) rekommenderar man ministerkommittén att stärka Europarådets interna och externa samarbete och att uppmuntra medlemsländerna till samarbete för att stärka humanitärt bistånd och solidaritet.

Rapporten *Integration of migrants and refugees: benefits for all parties involved* (dok. 15785) betonar behovet av särskilda åtgärder för att förbättra integrationen av flyktingar och invandrare. Integrationen skulle gynna såväl mottagarländerna och deras lokalsamhällen som flyktingar och migranter. Det är viktigt att se integrationen som en långsiktig investering i humankapital. Rapporten innehåller positiva exempel på integration från Norge, Sverige och Finland. Den parlamentariska församlingen förutsätter i resolution 2502 (2023) att medlemsländerna vidtar aktiva åtgärder för att förbättra integrationen av invandrare och asylsökande. Församlingen efterlyser mångsidiga integrationsmetoder.

I Europa finns det mellan fyra och fem miljoner papperslösa personer, varav många deltar på arbetsmarknaden som så kallade osynliga arbetstagare. Enligt rapporten *Health and social protection of undocumented workers or those in an irregular situation* (dok. 15784) tillgodoses inte papperslösa arbetstagares socioekonomiska rättigheter och de löper stor risk att bli utsatta för missbruk, exploatering eller till och med tvångsarbete. I resolution 2504 (2023) konstaterar den parlamentariska församlingen att tillgången till rättigheterna för papperslösa arbetstagare inte har säkerställts tillräckligt bra i medlemsländerna. Församlingen uppmanar medlemsländerna också att ratificera relevanta internationella avtal för att trygga papperslösa asylsökandes rättigheter och att stärka skyddet av offer för människohandel. I rekommendation 2255 (2023) uppmanar församlingen ministerkommittén att kräva att medlemsstaterna ratificerar och genomför den europeiska sociala stadgan och den europeiska konventionen om migrerande arbetstagares rättsställning.

Idrott och motion, särskilt i grupper, kan underlätta för invandrare, flyktingar och internt evakuerade att inkluderas i det nya samhället. Frågan diskuteras i rapporten *Social inclusion of migrants, refugees and internally displayed persons through sport* (dok. 15786). Resolution 2503 (2023) uppmanar medlemsländerna att respektera den reviderade idrottsstadgan (European Sports Charter) och stärka sådan

lagstiftning som förbjuder diskriminering inom idrott och säkerställer utsatta gruppers möjligheter att delta i idrottssammanhang.

Efter talibanernas maktövertagande har Afghanistan hamnat i en humanitär kris utan motstycke. Det konstateras i rapporten *The humanitarian crisis emerging for Afghanistan and Afghan refugees* (dok. 15831) att människorättsläget har försvagats ytterligare, i synnerhet för kvinnor och flickor. Iran och Pakistan, som tar emot mer än 95 procent av de afghanska flyktingarna, är alltmer ovilliga att ta emot fler. Resolution 2522 (2023) innehåller konkreta metoder för att bättre tillgodose afghanernas behov av skydd i Europa och under flykten till Europa. Enligt resolutionen måste medlemsländerna planera bättre politisk samordning till stöd för humanitärt bistånd på längre sikt.

5.4. Miljö

Rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö är en nyligen erkänd mänsklig rättighet i det internationella rättssystemet. Den parlamentariska församlingen har framhåvt kopplingen mellan en ren miljö och de mänskliga rättigheterna och den hade önskat sig en starkare skrivning om detta i Reykjavikdeklarationen, men fick nöja sig med en bilaga. Församlingen har dock fortsatt att främja miljötemat i Europarådet. Under året diskuterades miljöskador som orsakas av konflikter och naturkatastrofer som inträffar allt oftare på grund av klimatförändringen samt deras konsekvenser för individens mänskliga rättigheter.

Miljökonsekvenserna av olika konflikter kan vara komplexa, långvariga och ofta oåterkalleliga. Enligt rapporten *Environmental impact of armed conflicts* (dok. 15674) erbjuder internationella överenskommelser för närvarande inte tillräckligt skydd mot miljökonsekvenser. I resolution 2477 (2023) konstateras det att medlemsländerna ska skapa en lagstiftningsram som kan skydda miljön i konfliktsituationer. Ekocid, dvs. storskalig miljöförstöring, bör erkännas som ett brott både nationellt och internationellt. I sin rekommendation 2246 (2023) till ministerkommittén uppmanar den parlamentariska församlingen till att undersöka om luckorna i regleringen kan åtgärdas genom ett nytt avtal om skydd av miljön och de mänskliga rättigheterna.

Enligt rapporten *Political strategies to prevent, prepare for and face the consequences of natural disasters* (dok. 15738) krävde naturkatastroferna 10 492 människoliv 2021 och påverkade 101,8 miljoner människor. Katastroferna orsakade ekonomiska förluster på över 252 miljarder US-dollar. Rapporten efterlyser ett starkare rättsligt och ekonomiskt engagemang från Europarådets sida i fråga om naturkatastrofer, beredskapen inför dem och konsekvenserna av dem. Rapporten innehåller en rad åtgärder med hjälp av vilka man i Europa bättre kunde förbereda sig för naturkatastrofer. I resolution 2493 (2023) stöder den parlamentariska församlingen den nya internationella konventionen om detta och uppmanar medlemsländerna prioritera rätten till en trygg, ren och hälsosam miljö. I rekommendation 2251 (2023) upprepar den parlamentariska församlingen sin rekommendation om att foga protokoll till Europakonventionen och den europeiska sociala stadgan, där rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö identifieras som en mänsklig rättighet.

5.5. Teknik, media och utbildning

Den snabba tekniska utvecklingen har förändrat samhällena i stor utsträckning. Tekniken kan å ena sidan stärka tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och å andra sidan möjliggöra även omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. De applikationer som användes under covid-19-pandemin och som spårar digitala kontakter väckte diskussion om hur man ska agera vid eventuella nya pandemier. Diskussionen handlade också om vilken potential det finns för dödliga autonoma vapensystem och hur farliga dessa är samt hur digitaliseringen inverkar på individernas dagliga liv. Även debatten om artificiell intelligens har fortsatt, och Europarådets konvention om artificiell intelligens, som främjades på initiativ av den parlamentariska församlingen, är inne i den sista arbetsfasen.

Digital teknik blir allt mer närvarande inom alla livsområden. Enligt rapporten *Closing the digital divide: promoting equal access to digital technologies* (dok. 15776) måste medlemsländerna bekämpa den växande digitala klyftan. Den parlamentariska församlingen uppmanar i resolution 2510 (2023) medlemsländerna att göra digital teknik och digitala verktyg och tjänster inkluderande, rättvisa, överkomliga och trygga för alla, så att alla garanteras lika tillgång till den digitala miljön. Digital teknik bör vara tillgänglig för alla.

Ungdomarna har aldrig tidigare haft lika bra tillgång till information som i dagens digitala miljö. Användningen av digitala plattformar utsätter ungdomarna också för risker. Myndigheterna och aktörerna inom digitala branscher bör bära ansvar för innehållet i de digitala plattformarna. I rapporten *Youth and the media* (dok. 15726) konstateras det att aktörerna inom branschen måste skydda ungdomarnas rätt till integritet och säkerställa att dataskyddet tillgodoses. I resolution 2498 (2023) förutsätter den parlamentariska församlingen att medlemsländerna skapar ett medieekosystem som säkerställer tillgången till information och samtidigt tryggar ungdomarnas säkerhet. Församlingen uppmanar också till att öka de ungas delaktighet i samhället via medier.

Genom utbildning online kan man potentiellt förbättra kvaliteten på utbildningen. Enligt rapporten *Promoting online education and research across national borders* (dok. 15714) möjliggör en lämplig blandning av interaktiv distansutbildning och traditionell utbildning tillträde till högklassig utbildning särskilt för dem som har det sämst ställt och för dem som har särskilda behov. I resolution 2489 (2023) betonar den parlamentariska församlingen vikten av att stärka utbildningen online och förutsätter att medlemsländerna undanröjer hinder för distansutbildning samt stöder skolor, forskningsinstitut och bibliotek i att stärka digitala utbildningsformer. I rekommendation 2250 (2023) ber församlingen ministerkommittén att lyfta fram rätten till utbildning som en prioritering i Europarådets arbete och att de aktörer som främjar utbildningen stärks.

Regeringar och privata företag främjade globalt sådana digitala applikationer som spårar kontakter under covid-19-pandemin. Därtill finns det flera applikationer som berör hälsa och välbefinnande. De etiska och rättsliga ramarna för dem är oklara och de innebär risker för integritetsskyddet. Enligt rapporten *Contact tracing applications: ethical, cultural and educational challenges* (dok. 15648) bör Europarådets och Europeiska unionens medlemsländer sträva efter en balans mellan skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och den tekniska utvecklingen. I resolution 2478 (2023) kräver den parlamentariska församlingen att medlemsländerna ser till att konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna av användningen av sådan teknik bedöms och följs upp. Tekniken ska vara förenlig med bestämmelserna om datasekretess.

Dödliga autonoma vapensystem har förändrat krigföringen, men de är mycket problematiska med tanke på de mänskliga rättigheterna. De kan döda människor med hjälp av artificiell intelligens utan att det kontrolleras av någon människa. I rapporten *Emergence of lethal autonomous weapons systems (LAWS) and their necessary apprehension through European human rights law* (dok. 15683) föreslås två tillvägagångssätt för att balansera mellan användningen av dödliga autonoma vapensystem och respekten för de mänskliga rättigheterna. Först måste man på global nivå erkänna att helt autonoma vapensystem som väljer sina mål och dödar dem utan att det kontrolleras av någon människa aldrig kan vara förenliga med internationell humanitär rätt och de mänskliga rättigheterna. För det andra bör man åstadkomma ett rättsligt bindande internationellt avtal om användningen av dödliga autonoma vapensystem. I resolution 2485 (2023) uttrycker den parlamentariska församlingen sitt stöd för rapportens tillvägagångssätt. Mänsklig kontroll över användningen av dödliga autonoma vapensystem spelar en nyckelroll.

5.6. Hälsa

Covid-19-pandemin avslöjade brister i det globala hälsosäkerhetssystemet som bör åtgärdas med tanke på eventuella nya pandemier. Den parlamentariska församlingen uttrycker också sin oro över covid-19-pandemins negativa konsekvenser särskilt för de ungas psykiska hälsa. Dessutom behandlade församlingen beroendeproblem hos barn samt frågor som gäller sexuella och reproduktiva rättigheter i allmänhet.

Covid-19-pandemin avslöjade brister i det nuvarande globala hälsosäkerhetssystemet. Enligt rapporten *Public health emergency: the need for a holistic approach to multilateralism and health care* (dok. 15778) behövs det övergripande multilateralt samarbete, inklusive Världshälsoorganisationen (WHO), Världshandelsorganisationen (WTO) och andra intressentgrupper, för att hälso- och sjukvårdssektorn samt reglerna och tjänsterna för tillhandahållande av nödvändiga läkemedel, vacciner och hälso- och sjukvård ska kunna ses över på nationell och internationell nivå. Församlingen uppmanar i resolution 2500 (2023) medlemsländerna att säkerställa att WHO:s och WTO:s verksamhet löper smidigt och att stärka de nationella hälso- och sjukvårdssystemen bland annat genom att se till att de anställda får tillräckligt med lön och genom att trygga tillgången till hälso- och sjukvård utan diskriminering.

De psykiska och välbefinnanderelaterade problemen bland ungdomar har ökat på grund av osäkerheten och att det pågår flera globala kriser samtidigt. Enligt rapporten *Mental health and well-being of children and young adults* (dok. 15829) ökade särskilt covid-19-pandemin psykiska problem hos ungdomarna och den avslöjade samtidigt stora brister i hälso- och sjukvården. I resolution 2521 (2023) påminner den parlamentariska församlingen om att rätten till hälsa inte tillgodoses utan psykisk hälsa. Därför uppmanas medlemsländerna att stärka mentalvården och förebygga psykiska problem genom att stärka åtgärder som stöder barn och unga. Dessa skyddar barns och ungas psykiska hälsa i nödsituationer som berör folkhälsan. I rekommendation 2263 (2023) påminner den parlamentariska församlingen ministerkommittén om att tvång inte är godtagbart inom mentalvården och att vården alltid måste respektera mottagarens självbestämmanderätt.

Barn är särskilt utsatta för beroendeproblem och problemen orsakar stora skador på barns fysiska och psykiska hälsa och utveckling. Barnen behöver enligt rapporten *Preventing addictive behaviours in children* (dok. 15830) stöd av sina föräldrar, dem som arbetar med barnen och politiska beslutsfattare. För att förebygga beroendeproblem, som blir allt vanligare, uppmanar den parlamentariska församlingen i resolution 2520 (2023) medlemsländerna att inrätta effektiva förebyggande mekanismer. Dessutom uppmanas personer som arbetar med barn och unga att utbilda sig i att identifiera och hantera beroendeproblem. Dessa åtgärder bör kombineras med åtgärder som försvårar barns tillgång till narkotika och alkohol. Församlingen konstaterar i rekommendation 2262 (2023) till ministerkommittén att Pompidougruppen (Council of Europe International Co-operation Group on Drugs and Addictions) bör effektivisera sitt förebyggande arbete och att ministerkommittén bör styra medlemsländerna att öka barnens kännedom om de skadliga effekterna av beroenden.

Sexuella och reproduktiva rättigheter bör tryggas för alla på lika villkor. Fördomar och diskriminering på grund av kön har enligt rapporten *Innovative approaches to sexual and reproductive health and rights* (dok. 15715) historiskt inverkat negativt på kvinnornas rättigheter, också i fråga om hälsovården och de sexuella och reproduktiva rättigheterna. Den parlamentariska församlingen erkände i sin resolution 2490 (2023) att sexuella och reproduktiva rättigheter har att göra med flera mänskliga rättigheter, däribland rätten till liv, förbudet mot tortyr och omänsklig behandling, rätten till hälsa, rätten till integritetsskydd, rätten till utbildning samt rätten till jämställdhet och likabehandling. Därför uppmanar församlingen medlemsländerna att främja forskning i sexualitet och reproduktion som inbegriper ett jämställdhetsperspektiv, stärka hälso- och sjukvården i sexuella och reproduktiva frågor samt säkerställa lika tillgång till sådan hälsovård för alla.

6. Uppföljning av medlemsåtagandena

Bevakningen av hur medlemsländerna uppfyller sina åtaganden utgör ett väsentligt element i den parlamentariska församlingens arbete. Länder som är föremål för församlingens granskning är fortfarande Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien och Hercegovina, Georgien, Moldavien, Polen, Serbien, Turkiet, Ukraina och Ungern. Dessutom är Bulgarien, Montenegro och Nordmakedonien föremål för efterhandsgranskning. Många av dessa länder har varit föremål för granskningen i mer än tjugo år. Det har gjorts framsteg, men i vissa länder har utvecklingen också backat. Syftet med granskningen är inte att kritisera medlemsländerna utan att ge dem stöd i att genomföra medlemsåtagandena på ett sätt som passar dem. Det förutsätts också att granskningsrapporterna är högklassiga och att rapportörerna förbinder sig till sin uppgift.

Granskningsutskottets verksamhet utvärderas årligen i rapporten *The progress of the Assembly's monitoring procedure* (January–December 2022) (dok. 15628). I fjolårets rapport konstateras att 2023 var första året efter pandemin då granskningsutskottet kunde utföra sitt arbete på normalt sätt. De möjligheter till distansmöten som togs i bruk under pandemiåren blev dock bestående arbetsmetoder i granskningsutskottet. I resolution 2483 (2023) noterar den parlamentariska församlingen att det har skett utveckling i de länder som är föremål för granskningen och uppmanar alla länder att ta rekommendationerna på allvar. Granskningen ska i fortsättningen bättre och snabbare kunna reagera på föränderliga situationer. Det kräver stadgeändringar som redan delvis har gjorts i granskningsutskottet. Samtidigt är det oroväckande att det blir allt svårare att engagera rapportörerna i deras uppdrag. Därför bör rapportörerna kunna fortsätta i sina uppdrag också efter mandatperioden.

6.1. Armenien och Azerbajdzjan

När Armenien och Azerbajdzjan samma dag anslöt sig till Europarådet den 25 januari 2001 åtog de sig att följa organisationens principer och utvecklas i enlighet med dessa principer. Båda länderna har redan från början varit med i den parlamentariska församlingens granskningsprocess, och det har gjorts flera rapporter om ländernas demokratiutveckling. Den senaste uppföljningsrapporten om hur Azerbajdzjan har uppfyllt sina medlemsåtaganden behandlades 2017, men efter det har landet varit föremål för många tematiska rapporter av församlingen, till exempel i anknytning till politiska fångar. Den senaste rapporten om Azerbajdzjan kommer att behandlas i den parlamentariska församlingen 2024. Behandlingen har fördröjts först på grund av pandemin och sedan av beslutet i slutet av 2023 om att det skulle ordnas förtida presidentval i februari 2024.

Demokratiläget är oroväckande i Azerbajdzjan som styrts av president Ilham Alijev från och med 2003. Demokratiutvecklingen i Armenien har varit mer gynnsam, vilket bevisades av sammetsrevolutionen 2018, där nuvarande premiärminister Nikol Pasjinjan kom till makten utan våld. Kimmo Kiljunen, ordförande för Finlands delegation i Europarådet, har varit en av den parlamentariska församlingens rapportörer i Armenien från och med 2019. Församlingen godkände 2022 den senaste resolutionen om uppföljningen av Armeniens medlemsåtaganden. Där fick Armenien beröm för sin positiva demokratiutveckling, men samtidigt konstaterades det att fredsavtalet efter kriget i Nagorno-Karabach 2020 ledde till omfattande protester, interna konflikter och förtida parlamentsval.

Den inflammerade situationen i Nagorno-Karabach har i över tre årtionden rubbat relationerna mellan Armenien och Azerbajdzjan. Befolkningen i Nagorno-Karabach, som hör till Azerbajdzjan, består till största delen av armenier, och det har varit provokationer från båda håll under flera år. Den senaste väpnade konflikten ägde rum 2020, men det pågår skottlossning i området nästan varje dag. Situationen i Nagorno-Karabach förvärrades igen i slutet av 2022 när Azerbajdzjan hindrade armenierna från att få tryggt tillträde till den enda vägen från Nagorno-Karabachs huvudstad Stepanakert till Armenien, den så

kallade Latjinkorridoren. Den parlamentariska församlingen behandlade situationen vid sessionen i juni i rapporten *Ensuring free and safe access through the Lachin Corridor* (dok. 15796).

I resolution 2508 (2023) uttrycker den parlamentariska församlingen sin oro över de allvarliga humanitära konsekvenserna av situationen för befolkningen i regionen. Församlingen erkänner Azerbajdzjans rätt att skydda sitt territorium, men påminner samtidigt om landets skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna. Trots att det finns två helt motsatta narrativ om situationen, förpliktar artikel 1 i Europakonventionen Azerbajdzjan att skydda alla personer som vistas i dess territorium. Latjinkorridoren är en del av en större konflikt och församlingen stöder de pågående fredsförhandlingarna under ledning av EU och Förenta staterna. Azerbajdzjan uppmanas iakttä Europadomstolens interimistiska förordnande om att säkerställa en trygg passage längs Latjinkorridoren för personer som är allvarligt sjuka. Även Armenien bör avstå från provokationer. Församlingen uttrycker dessutom sin allvarliga oro över att situationen kan eskalera ytterligare. I rekommendation 2256 (2023) till ministerkommittén hänvisar församlingen till Azerbajdzjans beslut att neka den parlamentariska församlingens observatörer tillträde till området. Församlingen uppmanar ministerkommittén att sända observatörer till regionen så snart som möjligt och uppmanar att skapa nya sätt att stärka dialogen mellan parterna.

I september 2023 tillspetsades situationen i Nagorno-Karabach när Azerbajdzjan angrep Nagorno-Karabach med storskalig vapenmakt. Till följd av attacken begav sig över 100 000 armenier i väg mot Armenien. Det är mer än 99 procent av befolkningen i Nagorno-Karabach. Den parlamentariska församlingen debatterade frågan i brådskaande ordning vid oktober-sessionen. I rapporten *Humanitarian situation in Nagorno-Karabakh* (dok. 15840) påminner församlingen Azerbajdzjan om landets skyldighet att säkerställa skyddet för alla människor som bor i dess territorium, inklusive den armeniska befolkningen i området. Dessa skyldigheter har skrivits in i människorättskonventioner där Azerbajdzjan är part, särskilt i Europakonventionen och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter).

I resolution 2517 (2023) beklagar församlingen att strax efter att man hade lyckats öppna Latjinkorridoren ledde en provokation mot civilbefolkningen till en omfattande motreaktion från Azerbajdzjan. En varaktig lösning på denna långvariga konflikt kan nås endast genom dialog och genuint engagemang i internationella människorättsförpliktelser. Azerbajdzjan uppmanas att utreda vad som har hänt med krigsoffren och att visa en god vilja att finna en fredlig lösning och garantera ett säkert återvändande för armenierna. I rekommendation 2260 (2023) uppmanar församlingen ministerkommittén att göra allt som står i dess makt för att organisera ett övervakningsuppdrag i Azerbajdzjan. Ministerkommittén bör också inleda granskningen av Azerbajdzjan enligt deklARATIONEN från 1994 och överväga att inleda en process i Europarådet, eftersom Azerbajdzjan genom sitt agerande har brutit mot sina skyldigheter som medlem i organisationen.

6.2. Moldavien

Moldavien anslöt sig till Europarådet 1995 och har sedan dess varit föremål för granskningsutskottets granskning. Landet led i årtionden av systematiska brister i rättsstaten och korruption som ledde till att det uppstod oligarki. I den föregående rapporten om Moldavien från 2019 efterlyste den parlamentariska församlingen en avveckling av oligarkin och en reform av rättsväsendet.

I rapporten från 2023 *The honouring of obligations and commitments by the Republic of Moldova* (dok. 15680) konstateras att den europasinnade Maia Sandus seger i presidentvalet 2020 var en vändpunkt i Moldavien. Segern för de västsinnade partier som stöddes av president Sandu i det förtida parlamentsvalet 2021 möjliggjorde just de åtgärder som den parlamentariska församlingen efterlyst bara två år tidigare. Efter valresultatet inledde myndigheterna ett stort reformprojekt där alla statliga institutioner och organ fick nya ansvariga personer och nya riktlinjer. Reformerna behövs, men församlingen påpekar i resolution 2484 (2023) att de inte kan påskyndas för mycket, eftersom en grundlig reform tar sin tid.

Reformerna bör genomföras i enlighet med Europarådets standarder och rekommendationer tillsammans med Europarådets organ, såsom Venedigkommissionen. Resolutionen innehåller åtskilliga rekommendationer för att främja demokratin, rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna i Moldavien. De handlar till exempel om att stabilisera den inrikespolitiska situationen genom uppförandekoder och dialog, att stärka åtgärderna mot korruption och att undvika överdrifter i reformen av rättsväsendet. Moldavien får beröm för att landet har ratificerat Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Dessutom visar Moldaviens förbättrade placering i fråga om mediernas frihet att landets åtgärder har gått i rätt riktning.

Den största utmaningen för Moldavien kommer för tillfället utifrån. Rysslands anfallskrig mot Ukraina har stor inverkan på det fattiga landet som har en region som kontrolleras av Ryssland. Risken finns att situationen i Transnistrien förvärras ytterligare på grund av kriget. Den parlamentariska församlingen berömer huvudstaden Chişinău lugn i denna situation och visar sitt stöd för OSSE:s 5+2-process (och 1+1-process). Församlingen stöder landets myndigheter i sina ansträngningar för att skydda de mänskliga rättigheterna i Transnistrien. Kriget har också ökat hotet om hybridkrig i Moldavien och rädslan bland medborgarna. Priserna har stigit kraftigt i det redan fattiga landet. Trots de interna problemen har läget i Moldavien förblivit stabilt och landet har tagit emot ett stort antal ukrainska flyktingar. Den parlamentariska församlingen uppmanar medlemsländerna att fortsatt stödja Moldavien. Europeiska unionens beslut att bevilja Moldavien status som kandidatland i juni 2022 var en stark signal som skapar ett positivt tryck inom landet på att utveckla demokratiska institutioner och strukturer. Europarådet är starkt engagerat i denna process. I december 2023 beslutade Europeiska kommissionen att inleda anslutningsförhandlingar med Moldavien. Granskningen av Moldavien fortsätter.

6.3. Montenegro

Montenegro är den senaste medlemmen i Europarådet eftersom landet anslöt sig till organisationen 2007. Vid anslutningen blev landet föremål för granskning. Sedan 2015 har Montenegro varit föremål för efterhandsgranskning. Den parlamentariska församlingen skickar valobservatörer till de medlemsländer som finns på granskningsutskottets arbetslista. Valobservationen genomförs som en del av OSSE:s/ODIHR:s valobservationsuppdrag. I juni 2023 ordnades förtida parlamentsval i Montenegro. Enligt rapporten *Observation of the early parliamentary elections in Montenegro (11 June 2023)* (dok. 15820) var valet en följd av en utdragen institutionell och konstitutionell kris.

Ledamöterna i parlamentet med 81 platser väljs vart fjärde år utifrån en sluten lista genom proportionella val från en valkrets som omfattar hela landet. Vallagstiftningen ger en grund för att ordna demokratiska val, men vallagen är bristfällig. Montenegro har inte genomfört alla rekommendationer i de föregående valobservationsrapporterna. Konkurrensen i valet var genuin och väljarna erbjöds ett brett urval alternativ. Enligt observatörerna försvagades valprocessen av brister i lagstiftningen samt av kampanjretoriken och den polariserade mediemiljön. Valdagen var lugn och valmyndigheternas agerande professionellt. Den parlamentariska församlingen uppmanar myndigheterna i Montenegro att åtgärda de brister som påträffades vid valet.

6.4. Turkiet

Turkiet blev åter föremål för den parlamentariska församlingens granskning 2017 trots att landet hade flyttats till efterhandsgranskning redan 2004. Det berodde på att människorättsläget i Turkiet hade försämrats efter statskuppförsoket 2016. Under berättelseåret togs Turkiet med som ett brådskande tema på församlingens agenda, eftersom landet fortfarande inte har verkställt Europadomstolens beslut om omedelbar frigivning av människorättsförsvararen och filantropen Osman Kavala. Enligt rapporten *Call for the immediate release of Osman Kavala* (dok. 15841) har Kavala varit anhållen i Turkiet utan grund sedan den 18 oktober 2017, bland annat för att han försökte hjälpa personer som deltagit i fredliga

demonstrationer i Turkiet och som senare gripits att få rättvisa. I Europadomstolens dom från 2019 hänvisas det till artikel 18 i Europakonventionen. Artikeln tillämpas sällan. Enligt domen hålls Kavala fängslad av politiskt motiverade skäl. Enligt den parlamentariska församlingen uppfyller dessa skäl definitionen av politisk fånge. I enlighet med Europadomstolens dom måste de högsta myndigheterna i Turkiet omedelbart frige Osman Kavala. Ministerkommittén som övervakar verkställigheten av Europadomstolens domar inledde 2019 ett överträdelseförfarande mot Turkiet. Till följd av detta konstaterade Europadomstolen på nytt att Turkiet bryter mot Europakonventionen, men inte heller det fick Turkiet att frige Kavala. Församlingen upplever att Turkiets agerande är en personlig tragedi för Kavala, men också en tragedi med tanke på förverkligandet av rättsstaten i Turkiet. Landets rättsväsende har fått mycket kritik för att det deltar i det här justitiemordet. Församlingen konstaterar att fallet Kavala ifrågasätter hela det internationella avtalssystemet.

I resolution 2518 (2024) uppmanar den parlamentariska församlingen Turkiet att respektera sina folkrättsliga förpliktelser. Osman Kavala måste frigges omedelbart. Turkiet måste dessutom utan dröjsmål reformera sitt rättssystem i syfte att respektera rättsstatsprincipen och garantera rättsväsendets oberoende. Europarådet och EU:s medlemsländer måste hålla kontakt med Turkiet på högsta nivå för att få landet att frige människorättsförsvaren. Om saken inte framskrider skulle medlemsländerna kunna tillämpa sina Magnitskij-lagar som gör det möjligt att införa sanktioner mot personer som är ansvariga för olaglig verksamhet. Den parlamentariska församlingen konstaterar dessutom att om Osman Kavala inte har frigivits senast den 1 januari 2024, kan församlingen bestrida den turkiska delegationens fullmakter vid sin första session år 2024. Frågeställningen är också en del av dialogen mellan EU och Turkiet. Församlingen uppmanar i detta sammanhang EU att ta hänsyn till den allvarliga situationen då unionen beslutar om sitt ekonomiska stöd till Turkiet. I rekommendation 2261 (2023) uppmanas ministerkommittén att inleda en granskning av Turkiet enligt deklarationen från 1994 och att inleda diskussioner på hög nivå om vikten av att verkställa Europadomstolens domar och att frige Kavala.

6.5. Periodiska rapporter om andra länder

Också andra länder än de som är föremål för granskning behandlas årligen i granskningsutskottet. Periodiska rapporter om dessa länder läggs fram enligt en viss rotation. Under året behandlade granskningsutskottet San Marino och Frankrike. I rapporten *The honouring of membership obligations to the Council of Europe by San Marino* (dok. 15737) behandlas den demokratiska institutionen i San Marino samt hur domstolsväsendet fungerar, korruptionssituationen och hur åtagandena om mänskliga rättigheter fullgörs. Som mikrostat ligger San Marinos utmaning i att garantera institutionernas oberoende och landet har vidtagit åtgärder för att bekämpa korruptionen. San Marino måste fortsätta att satsa på verkställigheten av lagarna, eftersom det stärker medborgarnas förtroende för landets demokratiska institutioner.

Rapporten om Frankrike, *The honouring of membership obligations to the Council of Europe by France (periodic review)* (dok. 15833), lyfter fram landets långa demokratiska tradition och engagemang i att respektera de mänskliga rättigheterna. Frankrike får beröm för sina åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor. I samband med våldsamma demonstrationer de senaste åren har myndigheterna gått till överdrift. Den parlamentariska församlingen uppmanar Frankrike att genomföra Venedigkommissionens rekommendation och Europadomstolens domar. Dessutom behövs det en reform av lagstiftningen och grundlagen för att stärka rättsväsendets oberoende. Problemen med finansieringen av politiska partier och valkampanjer måste också åtgärdas, och bekämpningen av korruption bör stärkas. Överfulla fängelser är ett systemproblem som kräver andra lösningar än att öka kapaciteten. Öppenheten och informationen om säkerhetsstyrkornas verksamhet bör förbättras.

7. Förbindelser med tredje länder

Medlemskapet i Europarådet är geografiskt och politiskt begränsat på så sätt att som medlemmar kan godkännas europeiska stater som iakttar organisationens grundläggande värderingar och stöder främjandet av dem. Den parlamentariska församlingen följer dock utvecklingen också i sitt närområde och strävar genom sitt program för demokratiskt partnerskap efter att främja demokratiutvecklingen i grannländerna. År 2023 utvärderades programmets funktion. Församlingen har dessutom förstärkt sitt samarbete med de demokratiska krafterna i Belarus och fört en diskussion om situationen i Mellanöstern. Kosovos ansökan om medlemskap behandlas för närvarande av den parlamentariska församlingens politiska utskott.

7.1. Demokratipartnerskap

Den parlamentariska församlingen inrättade 2009 ett program för demokratiskt partnerskap. Målet är att skapa goda samarbetsrelationer med organisationens grannländer och samtidigt främja demokratiutveckling, regional stabilitet, god förvaltning, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen. Status som demokratipartner har sedan dess beviljats Jordanien, Kirgizistan, Marocko och den palestinska nationalförsamlingen. I rapporten *Assessing the functioning of the partnership for democracy* (dok. 15740) påminner församlingen om att statusen som demokratipartner förutsätter att partnerlandet förbinder sig politiskt till Europarådets grundläggande värderingar. Statusen är avsedd som ett dynamiskt verktyg för att främja parlamentarisk demokrati, stödja demokratiseringsprocessen och stärka de demokratiska strukturerna i partnerländerna. Utvecklingen och framstegen följs upp genom regelbundna rapporter.

I resolution 2492 (2023) konstateras att man genom demokratipartnerskapet har lyckats skapa strukturellt och värdebaserat samarbete med partnerländerna. Nivån på utvecklingen har dock varierat. Därför behövs det nya sätt att få partnerländerna att förbinda sig till arbetet i den parlamentariska församlingen. Hit hör bland annat att partnerländerna i fortsättningen kan utse en representant i ständiga utskottet och andra utskott samt ansluta sig till församlingens nätverk. Dessutom kan presidiet på förslag av politiska utskottet ytterligare utvidga rätten till inflytande för ett partnerland som kan påvisa framsteg som krävs enligt partnerskapsprogrammet. Den parlamentariska församlingen påminner om att alla länder längs södra kusten vid Medelhavet, de länder i Mellanöstern som deltar i Barcelonaprocessen och de centralasiatiska länder som är deltagande stater i OSSE kan ansöka om status som dess demokratipartner.

7.2. Belarus

Europarådet fryste samarbetet med det officiella Belarus efter att Ryssland hade inlett sitt anfallskrig mot Ukraina. Samarbetet med företrädare för de demokratiska krafterna i Belarus och deras ledare Svjatlana Tsichanoŭskaja inleddes 2022 och stärktes under året och blev mer formellt. På förslag av Kimmo Kiljunen beslutade politiska utskottet i januari att i fortsättningen bjuda in upp till tre företrädare för de demokratiska krafterna i Belarus att delta i utskottets sammanträden i samband med varje plenum i Strasbourg, i enlighet med en lämplig rotation. Presidiet fick ett förslag om att samma praxis skulle kunna införas också i andra utskott.

Under året fortsatte Kiljunen beredningen av sin rapport som stöder demokratiprocessen i Belarus. Som en del av sitt beredningsarbete ordnade politiska utskottet flera diskussionsmöten med de demokratiska krafterna i Belarus i enlighet med den rotation som nämns ovan. I oktober bjöd Kiljunen in de demokratiska krafterna i Belarus och medlemmarna i det politiska utskottet till ett seminarium i Helsingfors i januari 2024. Tanken var att föra samman ett stort antal företrädare för de demokratiska krafterna i Belarus och diskutera temana i Kiljunens rapport. Den parlamentariska församlingens presidium tillsatte ett tillfälligt utskott i november för seminariet Helsinki Dialogue. Före seminariet deltog Kiljunen i politiska konsultationer i Vilnius.

Situationen i Belarus behandlades i den parlamentariska församlingen vid sessionen i juni. Rapporten *Addressing the specific challenges faced by the Belarusians in exile* (dok. 15783) behandlar belarusier som av politiska skäl lämnat sitt hemland och de utmaningar de mött i sina nya hemländer. Utmaningarna kan till exempel gälla inresa och vistelse, fri rörlighet, hinder för användning av konsulära tjänster, säkerhet och tillträde till tjänster såsom utbildning och hälso- och sjukvård. I resolution 2499 (2023) konstateras det att personer som flytt president Aljaksandr Lukasjenkas regim bör hjälpas i medlemsländerna genom att lindra de administrativa hinder som försvårar vistelsen. Samtidigt bör stödet till dessa personer förbättras. Det stöder också demokratiprocessen i Belarus. Före behandlingen av rapporten hölls ett anförande av Svjatlana Tsichanoŭskaja, ledare för de demokratiska krafterna i Belarus. Dessutom uppträdde den belarusiska kören Volny Chor som bildades i samband med protesterna i augusti 2020. Kören som består av medlemmar i statens filharmoniska orkester i Belarus och i andra musikerkollektiv vill förmedla ett budskap om fred och icke-våld.

7.3. Kosovo

Kosovo lämnade in sin ansökan om medlemskap i Europarådet den 12 maj 2022. Ärendet har framskridit långsamt inom organisationen delvis på grund av att EU:s egna Belgrad-Pristina-process inte har varit slutförd. Alla medlemsländer i Europarådet har inte heller erkänt Kosovo som självständig stat. Kosovos ansökan om medlemskap tog dock ett steg framåt våren 2023 när ministerkommittén godkände Kosovos ansökan genom ett beslut med kvalificerad majoritet vid sitt extra möte den 24 april 2023.

Efter ministerkommitténs beslut framskred medlemsfrågan till den parlamentariska församlingen, vars presidium behandlade ärendet vid sitt möte den 28 april 2023. Presidiet beslutade remittera ärendet till politiska utskottet för behandling. Dessutom begärdes yttranden från juridiska utskottet och jämställdhetsutskottet om rapporten från politiska utskottet. Presidiet instruerade också den parlamentariska församlingens ordförande att vid presidiets nästa möte föreslå två framstående jurister (eminent lawyer) som ska bedöma om Kosovos rättssystem är förenligt med Europarådets standarder. Vid presidietets möte i Riga den 26 maj 2023 utsågs Sia Spilioupoulou Åkermark och Thomas Markert till framstående jurister.

Vid sitt möte i Strasbourg den 22 juni 2023 utsåg politiska utskottet Dora Bakoyannis (Grekland, EPP) till rapportör för rapporten om Kosovos ansökan om medlemskap. Hon besökte Kosovo den 1–3 november 2023 och presenterade sin reserapport och ett preliminärt rapportutkast för politiska utskottet vid mötet den 12 december 2023 i Paris. Behandlingen av ärendet fortsätter i politiska utskottet och den parlamentariska församlingen kommer i sinom tid att behandla ett yttrande som utarbetats på basis av rapporten. Efter att den parlamentariska församlingen har behandlat ärendet återgår det till ministerkommittén som fattar beslut om medlemskap vid ett ministermöte. Ministermötet ordnas en gång per år, så medlemsfrågan står på agendan tidigast 2024.

Kosovo stod på agendan för den parlamentariska församlingens möte i oktober 2023, då det fördes en aktuell debatt om det inflammerade läget i norra Kosovo. Lord Blencathra (Storbritannien, EC) förklarade att eskaleringen delvis berodde på att Pristina inte genomfört de villkor man kommit överens om med EU och Förenta staterna om att förbättra den serbiska minoritetens ställning i norra Kosovo. Det har lett till en kraftig reaktion från Serbiens sida och en inflammerad situation. Det finns inga enkla lösningar. Serbien har inte erkänt Kosovos självständighet, och den serbiska minoritetens ställning i landets norra delar har inte befästs. Inte heller ett medlemskap i Europarådet kommer att lösa några tvister. Kvintettländerna (Förenta staterna, Frankrike, Tyskland, Italien och Storbritannien) samt EU och Nato bör fortsätta dialogen och den vägen försöka få Kosovos regering att lindra sina åtgärder mot den serbiska minoriteten i regionen. Dialog bör också föras med Serbien för att landet skulle sluta blanda sig i Kosovos interna angelägenheter.

Den 10 oktober 2023 träffade Finlands delegation i Europarådet Kosovos utrikesminister Donika Gërvalla-Schwarz i Strasbourg. Vid diskussionerna menade utrikesministern att Kosovo redan uppfyller de flesta villkoren för ett medlemskap. Hon var särskilt bekymrad över tidtabellen för behandlingen av ansökan om medlemskap och det faktum att ärendet ytterligare drog ut på tiden. Hon ansåg att ett medlemskap vore särskilt viktigt för medborgarna i Kosovo. När man frågade om läget i norra Kosovo konstaterade Donika Gërvalla-Schwarz att tidpunkten inte är någon slump. Den senaste tidens attacker har varit riktade mot västerländska värderingar. Hon hoppades att EU och västlänterna skulle vara vaksamma, eftersom läget kan eskaleras. Hon hoppades också att det skulle bli möjligt för Kosovo att bli medlem i Nato.

7.4. Situationen i Gaza

Hamas terrorattack mot Israel den 7 oktober 2023 och de motåtgärder som Israel inledde till följd av den diskuterades vid den parlamentariska församlingens session i oktober 2023. Inledningsanförandet för en aktuell debatt om situationen i Mellanöstern hölls av Piero Fasino (Italien, SOC). Han fördömde kraftfullt Hamas attacker mot Israel och uttryckte en stark solidaritet med Israel och dess medborgare. Han påminde om att palestiniernas lidande inte på något sätt rättfärdigar Hamas attack och att Hamas genom att agera så här åtminstone inte lyckas nå sina mål. Det finns en stor risk för att attacken bara förvärrar konflikterna i närområdena. Israel har rätt att försvara sig, men samtidigt påminde Fasino om att palestinierna inte får straffas för Hamas handlingar genom att transporter av humanitär hjälp stoppas. Det internationella samfundet måste i brådskande ordning fortsätta förhandlingarna för att främja en tvåstatslösning. Eftersom Israel är observatörsland i Europarådet och Palestina är den parlamentariska församlingens demokratipartner deltog även Meirav Ben Ari, ledamot i Knesset, Israels parlament, och Bernard Sabella, medlem av den palestinska nationalförsamlingen, i debatten.

Ordförandena för NB8-ländernas, dvs. de nordiska och baltiska ländernas delegationer enades vid sitt möte före debatten om ett gemensamt uttalande som lästes upp av den representant för NB8-länderna som först fick ordet i debatten. Emmanuelis Zingeris (Litauen, EPP) läste upp uttalandet i plenisalen. Där fördömdes Hamas attack kraftigt. I uttalandet fördömdes dessutom den förlust av människoliv på båda sidor som attacken har lett till. Ordförandena krävde ett omedelbart slut på våldet och att gisslan frigges. NB8-länderna betonade solidaritet med Israel och påminde om Israels rätt att försvara sig. De uppmanade till fortsatt arbete för stabilitet på lång sikt. Bara på det sättet kan vi se till att israelerna och palestinierna kan leva i fred. Både delegationsledare Kimmo Kiljunen och ordföranden för Norges delegation Ingjerd Schou (Norge, EPP) hänvisade till uttalandet i sina anföranden. Det var första gången som NB8-länderna kom överens om ett gemensamt uttalande i församlingen.

7.5. Ryssland

Ryssland uteslöts från Europarådet den 16 mars 2022. Efter det har Ryssland utträtt ur flera av Europarådets konventioner och även i övrigt vänt ryggen till det internationella regelbaserade samarbetet. Den parlamentariska församlingen har fortsatt att följa situationen i Ryssland i den mån det har varit möjligt. Under året inleddes också diskussioner med ryska oppositionspolitiker som lever i exil. Det politiska utskottet ordnade ett samråd med ryska oppositionspolitiker både vid sessionen i oktober i Strasbourg och vid sitt möte i Paris i december.

Församlingen godkände rapporten *Examining the legitimacy and legality of the ad hominem term-limit waiver for the incumbent President of the Russian Federation* (dok. 15827) vid sin session i oktober. I rapporten betonas behovet av att begränsa antalet mandatperioder som president för att garantera demokratin. Beslutet att ändra den ryska konstitutionen 2020 för att möjliggöra ett oändligt antal mandatperioder som president strider mot folkrätten. Enligt Venedigkommissionens utlåtande från 2021 strider beslutet också mot den ryska konstitutionen. I resolution 2519 (2023) uppmanar församlingen

medlemsstaterna att inte erkänna Vladimir Putin som rysk president efter valet 2024 och att upphöra med all slags kontakt med Putin.

BILAGA 1 Finlands delegation i Europarådet fram till 19.4.2023

ORDFÖRANDE

Kimmo KILJUNEN (sd)

VICE ORDFÖRANDE

Anne-Mari VIROLAINEN (saml)

MEDLEMMAR

Tarja FILATOV (sd)

Hilikka KEMPPI (saf)

Minna REIJONEN (saf)

ERSÄTTARE

Inka HOPUSU
(gröna)

Mikko KINNUNEN
(cent)

Mai KIVELÄ
(vänst)

Mika NIIKKO
(saf)

Elina VALTONEN
(saml)

SEKRETARIAT

Maria FAGERHOLM, råd för internationella ärenden, delegationens sekreterare
Venja HENNINGSEN, sakkunnig i internationella frågor, delegationens biträdande sekreterare
Katriina HUHTA, sekreterare vid internationella avdelningen, delegationens assistent

BILAGA 2 Finlands delegation i Europarådet från och med 7.9.2023

ORDFÖRANDE

Kimmo KILJUNEN (sd)

VICE ORDFÖRANDE

Aura SALLA (saml)

MEDLEMMAR

Jarno LIMNELL (saml)

Mira NIEMINEN (saf)

Minna REIJONEN (saf)

ERSÄTTARE

Pauli AALTO-SETÄLÄ
(saml)

Tuula HAATAINEN
(sd)

Petri HONKONEN
(cent)

Anna-Kristiina MIKKONEN
(sd)

Mikko POLVINEN
(saf)

SEKRETARIAT

Maria FAGERHOLM, råd för internationella ärenden, delegationens sekreterare

Venja HENNINGSEN, sakkunnig i internationella frågor, delegationens biträdande sekreterare

Katariina HUHTA, sekreterare vid internationella avdelningen, delegationens assistent

BILAGA 3 Delegationens medlemskap i utskotten fram till 19.4.2023

STÄNDIGA UTSKOTTET <i>STANDING COMMITTEE</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Anne-Mari VIROLAINEN, ersättare
POLITISKA UTSKOTTET <i>COMMITTEE ON POLITICAL AFFAIRS AND DEMOCRACY</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Anne-Mari VIROLAINEN, ersättare
Underutskottet för Mellanöstern <i>Sub-Committee on the Middle East and the Arab World</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, medlem
Underutskottet för Europarådets yttre förbindelser <i>Sub-Committee on External Relations</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem
Underutskottet för demokrati <i>Sub-Committee on Democracy</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem
UTSKOTTET FÖR JURIDISKA FRÅGOR OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER <i>COMMITTEE ON LEGAL AFFAIRS AND HUMAN RIGHTS</i>	Hilkka KEMPPI, medlem Elina VALTONEN, ersättare
Underutskottet för mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Human Rights</i>	Elina VALTONEN, medlem
Underutskottet för frågor om verkställande av Europadomstolens avgöranden <i>Sub-Committee on the Implementation of Judgments of the European Court of Human Rights</i>	Hilkka KEMPPI, medlem
Underutskottet för artificiell intelligens och mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Artificial Intelligence and Human Rights</i>	Elina VALTONEN, medlem
UTSKOTTET FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSFRÅGOR OCH HÅLLBAR UTVECKLING <i>COMMITTEE ON SOCIAL AFFAIRS, HEALTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	Minna REIJONEN, medlem Tarja FILATOV, ersättare
Underutskottet för den europeiska sociala stadgan <i>Sub-Committee on the European Social Charter</i>	
Underutskottet för folkhälsa och hållbar utveckling <i>Sub-Committee on Public Health and Sustainable Development</i>	Minna REIJONEN, medlem
Underutskottet för barnfrågor <i>Sub-Committee on Children</i>	Tarja FILATOV, medlem
Underutskottet för Europapriset <i>Sub-Committee on Europe Prize</i>	Minna REIJONEN, medlem
UTSKOTTET FÖR MIGRATION, FLYKTINGAR OCH FÖRDRIVNA PERSONER <i>COMMITTEE ON MIGRATION, REFUGEES AND DISPLACED PERSONS</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, medlem Mika NIIKKO, ersättare
Underutskottet för flyktingbarn, invandrarbarn och unga <i>Sub-Committee on Refugee and Migrant Children and Young People</i>	
Underutskottet för diaspora och integration	

<i>Sub-Committee on Diasporas and Integration</i>	
Underutskottet för människohandel och smuggling av migranter <i>Sub-Committee on Migrant Smuggling and Trafficking in Human Beings</i>	
UTSKOTTET FÖR KULTUR, VETENSKAP, UTBILDNING OCH MEDIA <i>COMMITTEE ON CULTURE, SCIENCE, EDUCATION AND MEDIA</i>	Inka HOPUSU, medlem Mikko KINNUNEN, ersättare
Underkommittén för kulturell mångfald och kulturarv <i>Sub-Committee on Culture, Diversity and Heritage</i>	
Underutskottet för medier och informationssamhället <i>Sub-Committee on Media and Information Society</i>	Inka HOPUSU, medlem Mikko KINNUNEN, ersättare
Underutskottet för utbildning, ungdom och sport <i>Sub-Committee on Education, Youth and Sport</i>	Mikko Kinnunen, medlem INKA HOPUSU, ersättare
UTSKOTTET FÖR JÄMSTÄLLDHET OCH ICKE-DISKRIMINERING <i>COMMITTEE ON EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION</i>	Tarja FILATOV, medlem Mai KIVELÄ, ersättare
Underutskottet för minoriteters rättigheter <i>Sub-Committee on Rights of Minorities</i>	Tarja FILATOV, medlem
Underutskottet för funktionshinder, flerfaldig och intersektionell diskriminering <i>Sub-Committee on Disability, Multiple and Intersectional Discrimination</i>	Mai KIVELÄ, medlem
Underutskottet för jämställdhet mellan könen <i>Sub-Committee on Gender Equality</i>	Tarja FILATOV, medlem
UTSKOTTET FÖR VAL AV DOMARE TILL EUROPADOMSTOLEN <i>COMMITTEE ON THE ELECTION OF JUDGES TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS</i>	-
UTSKOTTET FÖR PROCEDURFRÅGOR <i>COMMITTEE ON RULES OF PROCEDURE AND IMMUNITIES</i>	-
UTSKOTTET FÖR GRANSKNING AV MEDLEMSLÄNDERNAS UPPFYL-LANDE AV SINA ÅTAGANDEN (GRANSKNINGSUTSKOTTET) <i>COMMITTEE ON HONOURING OF OBLIGATIONS AND COMMITMENTS BY MEMBER STATES</i>	Kimmo KILJUNEN (sd), medlem
Underutskottet för konflikter mellan medlemsstater <i>Sub-Committee on Conflicts between Council of Europe Member States</i>	
PRESIDIET <i>BUREAU</i>	<i>Den parlamentariska församlingens ordförande och vice ordförande, ordförande för de politiska grupperna och för utskotten</i> (Finland i tur att bli medlem 2025–2026)

BILAGA 4 Delegationens medlemskap i utskotten från och med 7.9.2023

STÄNDIGA UTSKOTTET <i>STANDING COMMITTEE</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Aura SALLA, ersättare
POLITISKA UTSKOTTET <i>COMMITTEE ON POLITICAL AFFAIRS AND DEMOCRACY</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Aura SALLA, ersättare
Underutskottet för Mellanöstern <i>Sub-Committee on the Middle East and the Arab World</i>	
Underutskottet för Europarådets yttre förbindelser <i>Sub-Committee on External Relations</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem
Underutskottet för demokrati <i>Sub-Committee on Democracy</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem
UTSKOTTET FÖR JURIDISKA FRÅGOR OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER <i>COMMITTEE ON LEGAL AFFAIRS AND HUMAN RIGHTS</i>	Aura SALLA, medlem Anna-Kristiina MIKKONEN, ersättare
Underutskottet för mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Human Rights</i>	
Underutskottet för frågor om verkställande av Europadomstolens avgöranden <i>Sub-Committee on the Implementation of Judgments of the European Court of Human Rights</i>	
Underutskottet för artificiell intelligens och mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Artificial Intelligence and Human Rights</i>	
UTSKOTTET FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSFRÅGOR OCH HÅLLBAR UTVECKLING <i>COMMITTEE ON SOCIAL AFFAIRS, HEALTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	Minna REIJONEN, medlem Mira NIEMINEN, ersättare
Underutskottet för den europeiska sociala stadgan <i>Sub-Committee on the European Social Charter</i>	
Underutskottet för folkhälsa och hållbar utveckling <i>Sub-Committee on Public Health and Sustainable Development</i>	
Underutskottet för barnfrågor <i>Sub-Committee on Children</i>	
Underutskottet för Europapriset <i>Sub-Committee on Europe Prize</i>	Minna REIJONEN, medlem
UTSKOTTET FÖR MIGRATION, FLYKTINGAR OCH FÖRDRIVNA PERSONER <i>COMMITTEE ON MIGRATION, REFUGEES AND DISPLACED PERSONS</i>	Petri HONKONEN, medlem Mikko POLVINEN, ersättare
Underutskottet för flyktingbarn, invandrarbarn och unga <i>Sub-Committee on Refugee and Migrant Children and Young People</i>	

Underutskottet för diaspora och integration <i>Sub-Committee on Diasporas and Integration</i>	
Underutskottet för människohandel och smuggling av migranter <i>Sub-Committee on Migrant Smuggling and Trafficking in Human Beings</i>	
UTSKOTTET FÖR KULTUR, VETENSKAP, UTBILDNING OCH MEDIA <i>COMMITTEE ON CULTURE, SCIENCE, EDUCATION AND MEDIA</i>	Jarno LIMNELL, medlem Pauli AALTO-SETÄLÄ, ersättare
Underkommittén för kulturell mångfald och kulturarv <i>Sub-Committee on Culture, Diversity and Heritage</i>	
Underutskottet för medier och informationssamhället <i>Sub-Committee on Media and Information Society</i>	Jarno LIMNELL, medlem Pauli AALTO-SETÄLÄ, ersättare
Underutskottet för utbildning, ungdom och sport <i>Sub-Committee on Education, Youth and Sport</i>	
UTSKOTTET FÖR JÄMSTÄLLDHET OCH ICKE-DISKRIMINERING <i>COMMITTEE ON EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION</i>	Mira NIEMINEN, medlem Tuula HAATAINEN, ersättare
Underutskottet för minoriteters rättigheter <i>Sub-Committee on Rights of Minorities</i>	
Underutskottet för funktionshinder, flerfaldig och intersektionell diskriminering <i>Sub-Committee on Disability, Multiple and Intersectional Discrimination</i>	Tuula HAATAINEN, medlem
Underutskottet för jämställdhet mellan könen <i>Sub-Committee on Gender Equality</i>	Tuula HAATAINEN, medlem
UTSKOTTET FÖR VAL AV DOMARE TILL EUROPADOMSTOLEN <i>COMMITTEE ON THE ELECTION OF JUDGES TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS</i>	
UTSKOTTET FÖR PROCEDURFRÅGOR <i>COMMITTEE ON RULES OF PROCEDURE AND IMMUNITIES</i>	
UTSKOTTET FÖR GRANSKNING AV MEDLEMSLÄNDERNAS UPPFYL-LANDE AV SINA ÅTAGANDEN (GRANSKNINGSUTSKOTTET) <i>COMMITTEE ON HONOURING OF OBLIGATIONS AND COMMITMENTS BY MEMBER STATES</i>	Kimmo KILJUNEN (sd), medlem
Underutskottet för konflikter mellan medlemsstater <i>Sub-Committee on Conflicts between Council of Europe Member States</i>	
PRESIDIET <i>BUREAU</i>	<i>Den parlamentariska församlingens ordförande och vice ordförande, ordförande för de politiska grupperna och för utskotten</i> (Finland i tur att bli medlem 2025–2026)

BILAGA 5 Beslut av den parlamentariska församlingen i Europarådet 2023

Resolutioner

En resolution avser dels ett beslut av den parlamentariska församlingen i en fråga som den är behörig att genomföra, dels en ståndpunkt som den parlamentariska församlingen företräder och ensam är ansvarig för.

Resolution 2475 (2023)	Addressing the issue of Daesh foreign Fighters and their families returning from Syria and other countries to the member States of the Council of Europe (dok. 15591)
Resolution 2476 (2023)	Conflict-related sexual violence (dok. 15677)
Resolution 2477 (2023)	Environmental impact of armed conflicts (dok. 15674)
Resolution 2478 (2023)	Contact tracing applications: ethical, cultural and educational challenges (dok. 15648)
Resolution 2479 (2023)	The Istanbul Convention: progress and challenges (dok. 15673)
Resolution 2480 (2023)	The role and responsibility of men and boys in stopping gender-based violence against women and girls (dok. 15678)
Resolution 2481 (2023)	Finding solutions for marital captivity (dok. 15679)
Resolution 2482 (2023)	Legal and human rights aspects of the Russian Federation's aggression against Ukraine (dok. 15689)
Resolution 2483 (2023)	The progress of the Assembly's monitoring procedure (January-December 2022) (dok. 15682)
Resolution 2484 (2023)	The honouring of obligations and commitments by the Republic of Moldova (dok. 15680)
Resolution 2485 (2023)	Emergence of lethal autonomous weapons systems (LAWS) and their necessary apprehension through European human rights law (dok. 15683)
Resolution 2486 (2023)	Building the Open Council of Europe Academic Networks (OCEAN) (dok. 15675)
Resolution 2487 (2023)	European solidarity in the context of asylum and international protection (dok. 15718)
Resolution 2488 (2023)	The Cultural Routes of the Council of Europe: a platform for intercultural dialogue (dok. 15710)
Resolution 2489 (2023)	Promoting online education and research across national borders (dok. 15714)
Resolution 2490 (2023)	Innovative approaches to sexual and reproductive health and rights (dok. 15715)
Resolution 2491 (2023)	European Convention on Human Rights and national constitutions (dok. 15741)
Resolution 2492 (2023)	Assessing the functioning of the partnership for democracy (dok. 15740)
Resolution 2493 (2023)	Political strategies to prevent, prepare for and face the consequences of natural disasters (dok. 15738)

Resolution 2494 (2023)	Implementation of judgments of the European Court of Human Rights (dok. 15742)
Resolution 2495 (2023)	Deportations and forcible transfers of Ukrainian children and other civilians to the Russian Federation or to temporarily occupied Ukrainian territories: create conditions for their safe return, stop these crimes and punish the perpetrators (dok. 15748)
Resolution 2496 (2023)	Safeguarding democracy, rights and the environment in international trade (dok. 15739)
Resolution 2497 (2023)	The honouring of membership obligations to the Council of Europe by San Marino (dok. 15737)
Resolution 2498 (2023)	Youth and the media (dok. 15726)
Resolution 2499 (2023)	Addressing the specific challenges faced by the Belarusians in exile (dok. 15783)
Resolution 2500 (2023)	Public health emergency: the need for a holistic approach to multilateralism and health care (dok. 15778)
Resolution 2501 (2023)	Expenditure of the Parliamentary Assembly for the biennium 2024-2025 (dok. 15781)
Resolution 2502 (2023)	Integration of migrants and refugees: benefits for all parties involved (dok. 15785)
Resolution 2503 (2023)	Social inclusion of migrants, refugees and internally displaced persons through sport (dok. 15786)
Päätöslauselma 2504 (2023)	Health and social protection of undocumented workers or those in an irregular situation (dok. 15784)
Resolution 2505 (2023)	Reform of the UK's human rights legislation: consequences for domestic and European human rights protection (dok. 15782)
Resolution 2506 (2023)	Political consequences of the Russian Federation's war of aggression against Ukraine (dok. 15797)
Resolution 2507 (2023)	War of aggression against Ukraine – Participation of Russian and Belarusian athletes in the Paris 2024 Olympics and Paralympics? (dok. 15795)
Resolution 2508 (2023)	Ensuring free and safe access through the Lachin Corridor (dok. 15796)
Resolution 2509 (2023)	Transnational repression as a growing threat to the rule of law and human rights (dok. 15787)
Resolution 2510 (2023)	Closing the digital divide: promoting equal access to digital technologies (dok. 15776)
Resolution 2511 (2023)	The challenge of far-right ideology to democracy and human rights in Europe (dok. 15826)
Resolution 2512 (2023)	The honouring of membership obligations to the Council of Europe by France (dok. 15833)
Resolution 2513 (2023)	Pegasus and similar spyware and secret state surveillance (dok. 15825)
Resolution 2514 (2023)	Preventing and combating violence against women with disabilities (dok. 15828)
Resolution 2515 (2023)	The role of the Council of Europe in preventing conflicts, restoring credibility of international institutions and promoting global peace (dok. 15824)
Resolution 2516 (2023)	Ensuring a just peace in Ukraine and lasting security in Europe (dok. 15842)
Resolution 2517 (2023)	Humanitarian situation in Nagorno-Karabakh (dok. 15840)

Resolution 2518 (2023)	Call for the immediate release of Osman Kavala (dok. 15841)
Resolution 2519 (2023)	Examining the legitimacy and legality of the ad hominem term-limit waiver for the incumbent President of the Russian Federation (dok. 15827)
Resolution 2520 (2023)	Preventing addictive behaviours in children (dok. 15830)
Resolution 2521 (2023)	Mental health and well-being of children and young adults (dok. 15829)
Resolution 2522 (2023)	The humanitarian crisis emerging for Afghanistan and Afghan refugees (dok. 15831)
Resolution 2523 (2023)	Institutional racism of law enforcement authorities against Roma and Travellers (dok. 15856)

Rekommendationer

Med rekommendation avses ett förslag som den parlamentariska församlingen lägger fram inför ministerkommittén och vars genomförande inte hör till den parlamentariska församlingen utan till regeringen.

Rekommendation 2244 (2023)	Addressing the issue of Daesh foreign fighters and their families returning from Syria and other countries to the member States of the Council of Europe (dok. 15591)
Rekommendation 2245 (2023)	The Reykjavík Summit of the Council of Europe – United around values in the face of extraordinary challenges (dok. 15681)
Rekommendation 2246 (2023)	Environmental impact of armed conflicts (dok. 15674)
Rekommendation 2247 (2023)	The Istanbul Convention: progress and challenges (dok. 15673)
Rekommendation 2248 (2023)	European solidarity in the context of asylum and international protection (dok. 15718)
Rekommendation 2249 (2023)	The Cultural Routes of the Council of Europe: a platform for intercultural dialogue (dok. 15710)
Rekommendation 2250 (2023)	Promoting online education and research across national borders (dok. 15714)
Rekommendation 2251 (2023)	Political strategies to prevent, prepare for and face the consequences of natural disasters (dok. 15738)
Rekommendation 2252 (2023)	Implementation of judgments of the European Court of Human Rights (dok. 15742)
Rekommendation 2253 (2023)	Deportations and forcible transfers of Ukrainian children and other civilians to the Russian Federation or to temporarily occupied Ukrainian territories: create conditions for their safe return, stop these crimes and punish the perpetrators (dok. 15748)
Rekommendation 2254 (2023)	Safeguarding democracy, rights and the environment in international trade (dok. 15739)
Rekommendation 2255 (2023)	Health and social protection of undocumented workers or those in an irregular situation (dok. 15784)
Rekommendation 2256 (2023)	Ensuring free and safe access through the Lachin Corridor (dok. 15796)
Rekommendation 2257 (2023)	Transnational repression as a growing threat to the rule of law and human rights (dok. 15787)

Rekommendation 2258 (2023)	Pegasus and similar spyware and secret state surveillance (dok. 15825)
Rekommendation 2259 (2023)	The role of the Council of Europe in preventing conflicts, restoring credibility of international institutions and promoting global peace (dok. 15821)
Rekommendation 2260 (2023)	Humanitarian situation in Nagorno-Karabakh (dok. 15840)
Rekommendation 2261 (2023)	Call for the immediate release of Osman Kavala (dok. 15841)
Rekommendation 2262 (2023)	Preventing addictive behaviours in children (dok. 15830)
Rekommendation 2263 (2023)	Mental health and well-being of children and young adults (dok. 15829)
Rekommendation 2264 (2023)	Heritable genome editing in human beings (dok. 15855)

Yttranden

Yttrande 301 (2023)	Budgets and priorities of the Council of Europe for the period 2024-2027 (dok. 15780)

BILAGA 6 Europarådets parlamentariska församlings och ständiga utskottets gästtalare år 2023

Statliga gäster

Annalena BAERBOCK, Tysklands utrikesminister	24.1.2023
Katrín JAKOBSDÓTTIR, Islands statsminister	26.1.2023
Jan Anthonie BRUIJN, talman för senaten i Nederländerna	2.3.2023
Tom VAN DER LEE, talman för representanthuset i Nederländerna	2.3.2023
Pórdís Kolbrún Reykfjörð GYLFADÓTTIR, Islands utrikesminister*	25.4.2023
Guðni Th. JÓHANNESSON, Islands president	27.4.2023
Olena Volodymyrivna ZELENSKA, make till Ukrainas president	27.4.2023
Birgir ÁRMANNSSON, talman för det isländska parlamentet	15.5.2023
Ruslan STEFANCHUK, talman för det ukrainska parlamentet	15.5.2023
Edvards SMILTĒNS, talman för det lettiska parlamentet	26.5.2023
Péter SZIJJÁRTÓ, Ungerns utrikes- och utrikeshandelsminister	19.6.2023
Edgars RINKĒVIČS, Lettlands utrikesminister*	20.6.2023
Nataša PIRC MUSAR, Slovakiens president	21.6.2023
Krišjānis KARIŅŠ, Lettlands utrikesminister*	11.10.2023

* *Ministerkommitténs ordförande*

Företrädare för internationella organisationer och det civila samhället

Oleksandra MATVIICHUK, ledare för den ukrainska organisationen Center for Civil Liberties	26.1.2023
Jacobine GEEL, centrum för de mänskliga rättigheterna i Nederländerna	3.3.2023
Kaspars CIPRUSS, generalsekreterare för det lettiska basketbollförbundet	26.5.2023
Svjatlana TSICHANOUSKAJA, oppositionsledaren i Belarus	20.6.2023
Didier REYNDERS, EU-kommissionär med ansvar för rättsliga frågor	12.10.2023

BILAGA 7 Europarådets medlemsstater

Stiftande medlemmar (1949)

	Belgien
	Danmark
	Frankrike
	Irland
	Italien
	Norge
	Luxemburg
	Nederländerna
	Sverige
	Storbritannien
9.8.1949	Grekland
7.3.1950	Island
13.4.1950	Turkiet
13.7.1950	Tyskland
16.4.1956	Österrike
24.5.1961	Cypern
6.5.1963	Schweiz
29.4.1965	Malta
22.9.1976	Portugal
24.11.1977	Spanien
23.11.1978	Liechtenstein
16.11.1988	San Marino
5.5.1989	Finland
6.11.1990	Ungern
26.11.1991	Polen
7.5.1992	Bulgarien
14.5.1993	Estland
14.5.1993	Litauen
14.5.1993	Slovenien
30.6.1993	Tjeckien
30.6.1993	Slovakien
7.10.1993	Rumänien
10.11.1994	Andorra
10.2.1995	Lettland
13.7.1995	Albanien
13.7.1995	Moldavien
9.11.1995	Ukraina
9.11.1995	Makedonien
6.11.1996	Kroatien
27.4.1999	Georgien
25.1.2001	Armenien
25.1.2001	Azerbajdzjan
24.4.2002	Bosnien och Hercegovina
3.4.2003	Serbien
6.10.2004	Monaco

6.6.2006	Serbien
11.5.2007	Montenegro

Ryssland uteslöts ur organisationen 16.3.2022.

OBSERVATÖRER I EUROPARÅDETS MI-NISTERKOMMITTÉ

7.3.1970	Heliga stolen
10.1.1996	USA
29.5.1996	Kanada
20.11.1996	Japan
1.12.1999	Mexiko

OBSERVATÖRER I EUROPARÅDETS PARLAMENTARISKA FÖRSAMLING

2.12.1957	Israel
28.5.1997	Kanada
4.11.1999	Mexiko

Finlands delegation i Europarådet
FIN-00102 Riksdagen
tfn +358 9 4321
www.riksdagen.fi
fornamn.efternamn@riksdagen.fi

Europarådets parlamentariska församling
Parliamentary Assembly of the Council of Europe
F-67075 Strasbourg
assembly.coe.int
www.coe.int

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

